

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sinem PARLAKYILDIZ

TENİS OYNAYAN BİREYLERİN CİNSİYET ROLLERİNİN (FEMİNEN/MASKÜLEN),
SERBEST ZAMAN KİMLİKLERİNİN VE SERBEST ZAMAN KATILIMLARININ
İNCELENMESİ

Rekreasyon Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2017

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sinem PARLAKYILDIZ

TENİS OYNAYAN BİREYLERİN CİNSİYET ROLLERİNİN (FEMİNEN/MASKÜLEN),
SERBEST ZAMAN KİMLİKLERİNİN VE SERBEST ZAMAN KATILIMLARININ
İNCELENMESİ

Danışman

Doç. Dr. Tennur YERLİSU LAPA

Rekreasyon Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2017

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Sinem PARLAKYILDIZ'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Rekreasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ezgi ERTÜZÜN (İmza)
Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Tennur YERLİSU LAPA (İmza)
Üye : Doç. Dr. Mustafa YILDIZ (İmza)

Tez Başlığı: Tenis Oynayan Bireylerin Cinsiyet Rollerinin (Feminen/Maskülen), Serbest Zaman Kimliklerinin ve Serbest Zaman Katılımlarının İncelenmesi

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 22/06/2017

Mezuniyet Tarihi : 13/07/2017

(İmza)

Prof. Dr. İhsan BULUT

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Tenis Oynayan Bireylerin Cinsiyet Rollerinin (Feminen/Maskülen), Serbest Zaman Kimliklerinin ve Serbest Zaman Katılımlarının İncelenmesi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Sinem PARLAKYILDIZ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Sinem PARLAKYILDIZ
Öğrenci Numarası	20145257004
Enstitü Ana Bilim Dalı	Rekreasyon
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Tennur YERLİSU LAPA
Tez Başlığı	Tenis Oynayan Bireylerin Cinsiyet Rollerinin (Feminen/Maskülen), Serbest Zaman Kimliklerinin ve Serbest Zaman Katılımlarının İncelenmesi
Turnitin Ödev Numarası	Alıntılar Dahil: 829276460 Alıntılar Hariç: 829276553

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 70 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 06/07/2017 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 7

alıntılar dahil % 8'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdeler sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

...../...../.....

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Doç. Dr. Tennur YERLİSU LAPA

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
TABLolar LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	viii
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SERBEST ZAMAN KATILIM VE KİMLİK

1.1. Serbest Zaman ve Fiziksel Aktivite	3
1.2. Ciddi Serbest Zaman	4
1.3. Serbest Zaman Kimliği	6

İKİNCİ BÖLÜM

CİNSİYET ROLÜ CİNSİYET KİMLİĞİ VE ÖLÇÜMÜ

2.1. Cinsiyet Rolü	8
2.2. Cinsiyet Kimliği	13
2.3. Cinsiyet Kimliğinin Ölçülmesi	15

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KİMLİK TEORİSİ VE SPORCU KİMLİĞİ

3.1. Kimlik Teorisi	17
3.2. Kimlik ve Bağlılık	17
3.3. Kimlik Teorisinin Serbest Zamana Bağlanması	18
3.4. Sporcu Kimliği	19
3.5. Aktivitelere İlişkin Cinsiyet Rollerini	21
3.6. Cinsiyet Kimliği ve Serbest Zaman Aktivitelerine Katılım	22
3.7. Cinsiyet Kimliği ve Serbest Zaman Kimliği Arasındaki İlişki	23

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**TENİS OYNAYAN BİREYLERİN CİNSİYET ROLLERİNİN (FEMİNEN/ERKEKSİ),
SERBEST ZAMAN KİMLİKLERİNİN VE SERBEST ZAMAN KATILIMLARININ
İNCELENMESİ**

4.1.Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	25
4.2.Araştırmanın Modeli	26
4.3.Araştırmanın Evren ve Örneklemi	26
4.4.Veri Toplama Araçları	26
4.5.Verilerin Toplanması ve Prosedür.....	28
4.6.Verilerin Analizi.....	28
4.7.Araştırmanın Bulguları ve Yorumları	29
SONUÇ	36
KAYNAKÇA	44
EK 1- Kişisel Bilgi Formu ve Sporcu Kimliği Ölçeği	53
EK 2- BEM Kişilik Envanteri	54
ÖZGEÇMİŞ	55

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1 Araştırma Hipotez Modeli.....	26
Şekil 4.2 Tüm Katılımcılar İçin Kimlik Modeli.....	32
Şekil 4.3 Kadın Katılımcılar İçin Kimlik Modeli	33
Şekil 4.4 Erkek Katılımcılar İçin Kimlik Modeli.....	35

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 4.1 Katılımcıların Sporcu Kimliği ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikleri	29
Tablo 4.2 Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Sporcu Kimlikleri ile İlgili İstatistikleri.....	29
Tablo 4.3 Erkek ve Kadın Katılımcıların Sporcu Kimlikleri Açısından Farkları	30
Tablo 4.4 Katılımcıların BEM ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikleri	30
Tablo 4.5 Cinsiyete Göre BEM ile İlgili İstatistikler ve Aradaki Farklar	30
Tablo 4.6 Katılımcıların Cinsiyet Rollerinin Dağılımları	31
Tablo 4.7 Katılımcıların Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.....	31
Tablo 4.8 Kadın Katılımcıların Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.....	32
Tablo 4.9 Erkek Katılımcıların Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları	34

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKC	American Kennel Club (Amerika Köpek Kayıt Kulübü)
ÖRN.	Örnek
vd.	Ve Diğerleri

ÖZET

Çalışmanın amacı, tenis oynayan bireylerin bazı demografik özelliklerine göre cinsiyet rolleri, serbest zaman kimlikleri ve serbest zaman katılımlarının farklılaşıp farklılaşmadığının ayrıca, cinsiyet rolleri, serbest zaman kimlikleri ve serbest zaman katılımları arasındaki ilişkinin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Çalışmanın yöntemi amacına göre tanımlayıcı, yapılaş zamanına göre kesitsel, veri toplama yöntemine göre anket çalışmasıdır. Araştırma tarama modeliyle tasarlanmıştır. Çalışmanın hipotezleri; tenisçilerin bazı demografik özelliklerine göre cinsiyet rolleri serbest zaman kimlikleri ve serbest zaman katılımları farklılaşmakta mıdır? ve tenisçilerde cinsiyet rolleri, serbest zaman kimlikleri ve serbest zaman katılımları arasında ilişki var mıdır? olarak belirlenmiştir. Tez çalışmasının evrenini Antalya ilinde farklı spor kulüplerinde düzenli olarak tenis oynayan kadın ve erkek bireyler oluşturmuştur. Çalışmanın örneklemini rastgele örneklem yöntemi ile seçilmiş serbest zamanlarında düzenli olarak tenis oynayan, 91 kadın ve 162 erkek birey oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak üç bölümden oluşan bir anket formu kullanılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde, katılımcılara ait demografik bilgilerin irdelendiği “Kişisel Bilgi Formu” formu, ikinci bölümde ‘Sporcu Kimliği Anketi’ ve üçüncü bölümde ‘BEM Kişilik Envanteri’ şeklinde uygulanmıştır.

Bu çalışmada, bireylerin yaş, cinsiyet, kaç yıldır düzenli olarak tenis oynadığı, haftada kaç gün ve kaç saat tenis oynadığı, tenis sporunda almış olduğu dereceler ve son 1 yılda katılmış olduğu turnuvalardaki toplam maç sayıları sorulmuştur. Formdan elde edilen bilgiler doğrultusunda, bireylerin demografik verilerinin yanı sıra bireylerin bir yıl ve üzeri serbest zamanlarında tenis oynadıkları yıl değerlendirilmiştir. Çalışmada kullanılan ölçekler, Antalya ilinde bulunan dört farklı tenis kulübüne düzenli olarak gelen 253 bireye yüz yüze görüşmeler şeklinde uygulanmıştır. Çalışmaların başında tüm kulüp yöneticilerine çalışmanın amacı ve içeriği hakkında bilgi verilerek gerekli izinler alınmıştır. Tüm bireylere gönüllülük esasına dayanarak, çalışmanın amacı ve uygulanan anket hakkında bilgilendirilmeler yapılmış ve rızaları alınmıştır. Bireylere anket uygulanmadan önce yaşları, en az bir yıldır haftada iki gün düzenli olarak ya da lisanslı olarak herhangi bir kulüpte profesyonel tenis oynayıp oynamadıkları sorulmuştur. 18 yaşın altında ve bir yıldan az tenis oynayan bireylerin yanı sıra profesyonel ve lisanslı tenis sporcularına da anket uygulanmamıştır. Çalışmanın verimliliği açısından anket bireylere aktivite öncesinde ya da sonrasında uygulanmıştır. Her bir görüşme ortalama on dakika sürmüştür.

Çalışmanın sonuçları doğrultusunda, erkeksi cinsiyet rolünün serbest zaman tenis katılımı üzerinde etkisi olduğunu ve serbest zamanlarında tenis oynayan bireylerin kendini ‘tenisçi’ olarak gördüğü söylenebilmektedir. Kadın katılımcıların erkeksilik cinsiyet rolünün serbest zaman kimliği ve serbest zaman katılımları (tenis) üzerinde etkin olduğu ve bu bireylerin kendilerini tenisçi olarak ifade ettiği söylenebilmektedir. Erkek bireylerin ise, erkeksilik cinsiyet rolü özelliklerinin serbest zaman kimliği üzerinde etkili olduğu söylenebilmektedir. Cinsiyet rolü olarak belirsiz olduğu literatürde bildirilen tenis sporuna katılan kadın bireylerin erkeksi cinsiyet rolü özelliklerinin etkin olduğu söylenebilirken, erkek bireylerin katılımları ile ilgili böyle bir bağlamdan bahsedilememektedir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Kimliği, Serbest Zaman Katılım, Sporcu Kimliği

SUMMARY
STUDY ON GENDER ROLES (FEMININE/MASCULINE), LEISURE TIME
IDENTITIES AND LEISURE TIME ATTENDANCES OF INDIVIDUALS PLAYING
TENNIS

The objective of study has been specified as to examine whether or not gender roles, leisure time identities and leisure time attendances of individuals playing tennis differentiate according to some demographic characteristics, besides the correlation among gender roles, leisure time identities and leisure time attendances. The study method is descriptive according to objective, cross-sectional according to time of conductance and a survey study according to data gathering method. The study has been designed with screening model. Hypotheses of the study have been specified as “are the gender roles, leisure time identities and leisure time attendances of individuals playing tennis differentiating according to some demographic characteristics” and “is there a correlation among gender roles, leisure time identities and leisure time attendances of tennis players?” The universe of the thesis is composed of female and male individuals who regularly play tennis in several sports clubs in Antalya city. The study sampling is composed of 91 female and 162 male individuals selected with random sampling method who regularly play tennis in their leisure time. A survey questionnaire form composed of three chapters has been used as the data gathering instrument. The “Personal Information Form” by which demographic details of attendances are examined has been applied in the first chapter of the study, ‘Athletic Identity Questionnaire’ in the second chapter and ‘BEM Personality Inventory’ in the third chapter.

This study survey questions about age, gender of individuals, number of years for which they have regularly played tennis, number of days and hours per week they play tennis, the degrees they have obtained in tennis sports and total match points they have received in the tournaments they attended in the last 1 year. In direction of information obtained from the form, demographic data of individuals as well as number of years they play tennis in their leisure times for a period of one year or longer have been evaluated. The scales used in the study have been applied by means of face-to-face interviews with 253 individuals who regularly visit four different tennis clubs located in Antalya city. Necessary permissions have been obtained by informing all club managers about the objective and content of the study at the beginning of the researches. All individuals have been informed about the objective of the study and the survey questionnaire being applied on a volunteer basis and their consent has been received. The individuals have been asked about their age, whether or not they have

played tennis regularly two days a week for at least one year or play played professional tennis as licenses in a club before implementing the survey questionnaire. The survey questionnaire has also been applied on the individuals below 18 years old who have played tennis for a period less than one year as well as professional and licensed tennis players. The questionnaire was applied on the individuals just before or after their activity in terms of productivity of the study. Each interview has taken ten minutes in average.

It may be said that masculine gender role is effective in attendance in leisure time tennis attendance and individuals who play tennis in leisure time identify themselves as “tennis players” in direction of study results. It may be stated that masculinity gender role of female attendees is effective on leisure time identity and leisure time attendance (tennis) and these individuals identify themselves as tennis players. On the other hand, it may be stated that masculinity gender role characteristics of male individuals are effective on their leisure time identity. It may be stated that masculine gender role characteristics of female individuals attending tennis sports gender role of which is specified as uncertain in the literature are effective, such a context is not specified about attendance of male individuals.

Keywords: Gender Identity, Leisure Time Attendance, Athletic Identity

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösteren, çalışmanın hazırlanma sürecinin her aşamasında bana destek olan ve hayata bakış açısıyla her zaman üzerimde büyük etkisi olan değerli danışmanım Doç.Dr. Tennur Yerlisu Lapa'ya,

Çalışmam boyunca ve çocukluğumdan bu yana tercihlerimde hep yanımda olan, hedeflerimin peşinde giderken beni her zaman destekleyen ve yüreklendiren, yardımını bir an olsun esirgemeyen sevgili dostum Funda Seferoğlu'na,

Çalışma süresince ve tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi tüm zorlukları birlikte aştığımız, fedakârlığı ve sabrıyla hayattaki en büyük şansım ve destekçim olan en kıymetlim Anneme teşekkürü borç bilirim.

Sinem PARLAKYILDIZ

Antalya, 2017

GİRİŞ

Cinsiyet rolü bireylerin davranışlarına rehberlik eder (Burke, 1989a: 145). Cinsiyet rolü aynı zamanda kişinin biyolojik faktörleri, bir cinse ait olmanın anlamları toplumsal faktörlerden de önemli ölçüde etkilenmektedir (Bem, 1981: 354). Bir kişi kendisini biyolojik açıdan kadın olarak bilebilir ve bilişsel olarak da bu şekilde sınıflandırabilirken, sadece kendisini rol olarak kadın veya erkek şeklinde görmesinden dolayı daha kadınsı (feminen) veya daha erkeksi (maskülen) hissedebilir. İnsanlar kendilerini daha kadınsı veya daha erkeksi ya da bunların bir karışımı olarak tanımlayarak, kendilerini anlamlandırırken kadın-erkek boyutuna sahip objeler gibi yanıt verirler. Cinsiyet ifadesi, bireylerin davranışını sosyal açıdan daha kadınsı veya daha erkeksi olarak tanımlamaktadır. Örneğin, daha kadınsı cinsiyet rollerine sahip bireyler daha kadınsı davranışları benimser ve mümkün olduğunca erkeksi davranışlardan kaçınır (Burke vd., 1988: 40).

Serbest zaman ve fiziksel serbest zaman aktiviteleri tarihsel olarak erkeksi kabul edilmektedir (Bryson, 1987: 355-356). Bu açıdan cinsiyet, kadınsılık ve erkeksilik ile ilgili rol beklentileriyle ilişkili sosyal bir yapıdır (Koivula, 1995: 543; 2001: 378; Kolmsten vd., 2005: 625; Matteo, 1986: 417).

Rollerin, birbiriyle ortak anlamlar boyutunda ilişkili olduğu söylenir (Burke, 1980: 18; Stets, 1995: 129). Stets'e göre (1995: 129) bir rol ile bağlantılı anlamlar bir başka rolün anlamları ile örtüşebilir. Bireyin cinsiyet rolü ile cinsiyeti arasındaki ilişki üzerine yaptığı çalışmada, iki cinsiyet rolünün ve baskın olanın, insanların yaşamlarını önemli ölçüde etkileyen güçlerin kontrolünde olma düzeyine göre tanımladığını ve bunların ortak kontrol yoluyla birbirlerine bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca çalışmada cinsiyetin, cinsiyet rolünü etkilediği ve iki rol arasındaki nedensellik ilişkisinin olduğu ortaya konmuştur. Bu nedensellik, zaten oluşmuş olan rolün, kişinin yaşamında kendisini daha sonra gösterecek şekilde etkilediği kurgunun bir ürünü olmuştur. Bireyin cinsiyeti, cinsiyetten daha sonra şekillenen cinsiyet rolünü etkilemektedir. Buna göre, benlik tutarlı olma mücadelesi verdiği için bir rolün diğer roller üzerinde yansımaları vardır.

Serbest zaman deneyimi ve erkeksi cinsiyet rolünün uyumluluğu göz önünde tutulursa, serbest zaman kimliği, özellikle fiziksel serbest zaman aktiviteleriyle ilgili olarak, paylaşılan semantik boyutlar yoluyla erkeksi cinsiyet rolü ile ilişkilendirilebilir. Bu literatüre dayanarak, daha belirgin erkeksi kimlikleri olan bireylerin muhtemelen daha güçlü bir serbest zaman kimliğine sahip olması beklenirken, daha güçlü bir kadınsı kimliğe sahip kişiler muhtemelen

daha zayıf bir serbest zaman kimliğine sahip olacaktır. Cinsiyet rolü ve fiziksel serbest zaman aktivitelerine katılım arasındaki ilişki üzerine yapılan kayda değer sayıda çalışmaya rağmen, cinsiyet rolünün serbest zaman kimliği üzerindeki etkisinin deneysel açıdan incelendiği tek bir çalışma vardır. Lantz ve Schroeder'in (1999: 545) 400 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmada, fiziksel serbest zaman aktiviteleri ile ilişkili olan kimliğin erkeksilik ile pozitif, kadınsılık ile negatif ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir. Bu literatür göz önünde tutularak, yapılan çalışmada, tenis oynayan bireylerin bazı demografik özelliklerine göre cinsiyet rolleri serbest zaman kimlikleri ve serbest zaman katılımlarının farklılaşıp farklılaşmadığını ve cinsiyet rolleri, serbest zaman kimlikleri ve serbest zaman katılımları arasındaki ilişkiyi saptamak amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SERBEST ZAMAN KATILIM VE KİMLİK

1.1. Serbest Zaman ve Fiziksel Aktivite

Serbest zaman, kolay tarifi olmayan ve farklı anlamlara gelen bir zaman dilimi olarak karşımıza çıkabilmektedir. Kişilerin huzuru için çok önemli bir zamanı ifade ediyor olması, serbest zaman kavramına farklı bakış açılarının geliştirilmesine ve serbest zaman kavramını konu alan birçok çalışma yapılmasına neden olmuştur. Aristoteles serbest zamanı, çalışan bireyler için gerekli olan serbestlilik olarak ifade etmiştir (Aristoteles, 2013: 67).

Günümüzde birçok araştırmacıya göre serbest zaman; bir aktivite, düşünce tarzı ya da bir zaman dilimi olarak görülmektedir. Bu üç unsur; birçok çalışmada bir araya gelmektedir. Serbest zaman, bireylerin kendini ödüllendirmesi, eğlendirmesi, beceri düzeyini geliştirmesi ya da toplumsal statüsünü geliştirebilmesi için keyif alınan aktivitelerin gönüllü olarak yapılması anlamına gelir. Aynı zamanda bireylerin sosyal, kişisel ve profesyonel görevleri haricinde değerlendirdikleri bir zaman ifadesidir (Tokarski, 2004: 98-103).

Serbest zaman, bireylerin alternatifler arasından serbestçe seçim yapabilme özgürlüğüne sahip olması olarak tanımlanmıştır. Bu seçim üç temel yaklaşıma sahiptir. Bu yaklaşımlar; eğlenme, rahatlama ve gelişimdir. Araştırmacılara göre serbest zaman, onarıcı ve yapıcı zaman dilimidir (Leitner ve Leitner, 2012: 8).

Yapılan tanımlardan işin zorunlu, serbest zaman ise özgür zaman yani zorunlu olmayan zaman olduğu anlaşılmaktadır. Bireyin iyi olma halinin temelini kişisel bakım için ayrılan zaman oluşturur. Serbest zamanda yine iyi olma hali ile ilgilidir ancak, kişisel bakımın temel bir ihtiyaç olduğu düşünüldüğünde, iş zamanı ya da serbest zamandan önce gelmelidir. Serbest zamanda ayrıca aktiviteye katılımda gönüllülük esastır (Leitner ve Leitner, 2012: 10-11).

Serbest zaman etkinlikleri içerisinde fiziksel aktiviteler yer alabilir ya da almayabilir. Serbest zaman içerisinde fiziksel aktivite bulunmayan etkinliklerde hareket içeriği bulunmamaktadır. Bunlara örnek olarak müzik dinlemek, televizyon izlemek gibi etkinlikler verilebilir. Fiziksel aktivitenin yer almadığı tüm serbest zaman etkinlikleri fiziksel aktivite içeren serbest zaman etkinliklerinden kesin bir çizgi ile ayrılmıştır. Ancak her iki serbest zaman etkinliğinin ortak özelliği, bireyin iyi olma halini geliştirebilmesi için yeterli zamanın ayrılması gerektiğidir. Egzersizin serbest zaman etkinlikleri içerisindeki yeri, günümüzde önemli araştırma konularından biridir (Bulgu vd., 2007: 167-181; Çakır, 2009: 36; Kin-İşler, 2009: 34). Araştırmalara göre, haftada 3 gün 30 dakika orta yoğunlukta yapılan

fiziksel aktivite bireylerin sağlığını olumlu yönde etkilemektedir (Kin-İşler, 2009: 34). Ayrıca, bireylerin serbest zamanlarında yaptıkları fiziksel aktivitenin, kilo kontrolü, iskelet sistemi gelişimi, stres ile başa çıkabilme, depresyon ve birçok hastalığa yakalanma riskinin azaltılması gibi beden ve ruh sağlığına olumlu etkileri de bulunmaktadır (Çakır, 2009: 37). Serbest zamanda yapılan fiziksel aktivitenin, bireylerin tutumunu olumlu etkilediği ve kadın bireylerin yaşam biçimlerinde olumlu bir etki görüldüğü belirtilmiştir (Bulgu vd., 2007: 177).

1.2. Ciddi Serbest Zaman

Kavramsal olarak, spor bağlılığı, spor katılımını sürdürmek için arzu ve kararlılığı temsil eden psikolojik bir durum olarak anlaşılabilir (Scanlan vd., 1993: 2). Bağlılığı açıklayan modelin yapısı ve niceliği, bağlılığın ciddi serbest zaman içerisinde bulunabileceğini aynı zamanda örneklenen nitelikleri açıklamada da kullanılır ve sonuçlar araştırmalarına ciddiyetle yaklaşan katılımcıları ortaya çıkarmıştır (Stebbins, 1982; 1992: 3; Gould vd., 2008: 66; Heo vd., 2012: 460). Özellikle, ciddi serbest zaman, "amatör bir hobi veya gönüllü faaliyetin, özel beceri, bilgi ve tecrübenin bir kombinasyonunu edinme ve ifade etme konusunda katılımcının kariyer edinmesi için yeterince önemli ve ilginç bir sistematik takip" olarak tanımlanabilir (Stebbins, 1992: 3). Kayıtsız Serbest Zaman, ciddi serbest zamanların aksine "hemen, özünde, ödüllendirici, nispeten kısa ömürlü, eğlenmek için özel eğitim gerektirmeyen keyifli bir faaliyet" olarak tanımlanabilir (Stebbins, 1992: 18).

Ciddi serbest zaman, ilgi alanının kararlı davranışından kanıtlı altı ayırıcı nitelikten oluşur; azim ihtiyacı, önemli kişisel çaba, ilgi alanında kariyer, ilgi alanında güçlü kimlik, ilgi alanında eşsiz bir ahlak ve dayanıklı sonuçlardır (Stebbins, 1982: 257). Azim ihtiyacı, ilgi alanına özgü engellerine (Gould vd., 2008: 67) ve olumsuzluğun zaman içinde hedefe yönelik davranış ortaya koymasıyla ilgilidir. Azim, ciddi serbest zamanın ayırt edici bir özelliği olarak düşünülürken, özellikle kayıtsız serbest zamanın ilgi alanlarında neredeyse hiç rastlanmaz. Benzer şekilde, önemli kişisel çaba, ilgi alanında bilgi, beceri veya yetenekler elde etmeye çalışmak demektir. Ardından, ciddi serbest zaman kariyeri, ilgi alanında ısrarla harcanan enerjiler ve kaynaklarla şekillenir (Stebbins, 1982: 257).

Ciddi serbest zaman kariyerine sahip olmak, "olumsallıklar, dönüm noktaları ve başarı veya katılım aşamaları " ile ilgi alanına özel bir kurs olarak tanımlanır (Stebbins, 1982: 259). Bu kariyer, sporcuların bilgi ve beceride değişen kalıplarla kanıtlanarak, kazanımlarını ve özverilerini olgunlaştıracak aşamaları keşfeden (Gould vd., 2008: 334) önemli kişisel çabalardan türemiştir. Stebbins (1992: 70) olasılıkların kariyerdeki ilerlemeyi veya gerilemeyi etkileyen şans olaylarını gösterdiğini belirtti. Dönüm noktaları, serbest zaman kariyerinin

"doğasını veya yönünü" etkileyen anları ima eder. Örneğin, önemli bir oyun veya turnuva kazanmak, gelişmiş ekipman veya tesislere erişmek, büyük bir etkinliğe katılmak veya üst kademe koçluğa erişmek, bir sporcunun kariyerinde önemli dönüm noktaları olabilir.

Eşsiz ahlâk, ciddi serbest zaman sosyal dünyasının üyeleri tarafından paylaşılan ayırt edici ideallerin, değerlerin, duyguların veya rehberlik inançlarının varlığını ima eder. Bunlar, yazılı ve yazılı olmayan değerler, ahlak, normlar veya spora özgü performans standartlarıdır. İlgi alanıyla tanımlama bir bireyin ilgi alanında aynılığın ayırt edici bir şartı olurken bu aynı zamanda bireylerin katılım örüntüsü, kendisi ve diğerleri tarafından da tanınır (Gould vd., 2011: 334). Stebbins (1982: 72), çeşitli araştırmalara katılan ciddi katılımcılar için yeni tanıdıklarla konuşurken gurur duyma, heyecanlı olma, sık sık onlarla başkalarını konuşma ve kendilerini ifade edebilme olduğunu belirtmiştir. Shipway ve Jones (2007: 379) çaba ve ciddi serbest zaman kimliğinin devam eden kişisel gayretin takibi ile daha güçlü bir tanımlamayı güçlendirdiği ve sürdürdüğü yönünde karşılıklı olarak ilişkilendirilebilir.

Kişisel ve grupla ilgili sonuçları içeren uzun süreli sonuçlar, ciddi katılım ile ilişkili maliyet ve yararlar araştırmalarından türetilmiştir. Uzun süreli ödüller hoşnut bir sonucu elde etmek, beklenen veya beklenmeyen, daha önceden var olan durum veya durumlardan daha cazip bir sonuç elde edilmesini yansıtır. Bunlara dahil olan yedi kişisel sonuç; öz zenginleştirme (değerli deneyimler), kendini gerçekleştirme (gelişmekte olan beceri ve bilgi), kendini ifade etme (halihazırda geliştirilmiş beceri ve bilgileri ifade etme), kendi imajı (başkalarına ciddi katılımcı olarak da bilinir), kendini tatmin etme (yüzeysel zevk ve derin yenilenme), yeniden yaratma (yenilenme) ve bazı durumlarda mali getirilerdir. Bu sonuçlar, ciddi katılımcıların kendinden övgüye değer ödülleri için ağırlıklı bir analizinden geliştirilmiş ve sonuçlar arasında "mali getirinin en zayıf ödül olduğu" belirtilmiştir. Kendini zenginleştirme ve kendini tatmin etme sırasıyla en önemliler arasında sıralanırken, kendini gerçekleştirme, görüşülen kişiler arasında önemlilik bakımından üçüncü sırada yer almaktadır (Stebbins, 1982: 257).

Kalan üç uzun süreli sonuç, grup cazibesi, grup başarısı ve grup bakımı olarak düşünülür (Gould vd., 2008: 49). Gould vd., (2011: 335) 'e göre, ciddi serbest zaman için potansiyel bağlamlarda yapılan değişiklikler, ciddi katılım sonuçlarının gerçekleştirilmesinde değişiklik yapmaktadır. Sonuç olarak, ciddi serbest zaman literatürünün çoğu, hem nicel hem de nitel analizlerde dayanıklı sonuçların boyutlarından bir veya daha fazlasını ele almıştır.

Ciddi serbest zaman literatürünün önemli bir kısmı sporculara ve atletlere ayrılmıştır. Heo vd., (2012: 460) üst düzey oyunların katılımcıları arasında ciddi serbest zamanların yapısal bir modelini analiz etmişler ve kişisel zenginleştirme, kendini

gerçekleştirme, eğlenme ve kendini tatmin etme kişisel sonuçlarının seviyelerinin pozitif olduğunu belirtmişlerdir.

Önceki çalışmalar, katılımı kısıtlayıcı engellerin aşılmasına yönelik süreçleri anlamak için, ciddi serbest zaman yöntemini kullanmışlardır (Goff vd., 1997: 57; Stalp, 2006: 130). Örneğin, Kennelly vd., (2013: 481) triatloncular arasındaki kısıtlamanın müzakere ve ciddi serbest zamanlarını araştırdığında, kendi disiplinini korumak ve diğerleriyle ilişkileri güçlendirmek için çeşitli stratejilerin kullanıldığını keşfetti. Kane ve Zink (2004: 340) macera turlarında kayakçılarla yaptıkları çalışmada ciddi katılım özelliklerinin katılımcılar tarafından karşılaşılan ve üstesinden gelen kişisel güçlüklerle ortaya çıktığını belirtti. Bu çalışmalar, spor katılımını açıklamak için ciddi serbest zaman katılımcılarının yalnızca bir kısmını temsil etmektedir. Örneğin, ciddi serbest zaman olarak spor araştırmaları, Tayvan'daki sörf çabalarını (Cheng ve Tsaur, 2012: 53), ABD'deki rugby birliklerini (Dong vd., 2013: 219) ve dağ bisikleti yarışlarını (Shafer ve Scott, 2013: 353) objektif performans standartlarına sahip birer açık hava etkinliği olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, kişilik özelliklerinin ciddi serbest zaman boyutlarıyla nasıl etkileşime girdiğini araştıran hiçbir araştırma yapılmamıştır. Diğer yandan; küçük örneklem büyüklükleri, metodolojik zayıflıklar ve geçersiz örnek kombinasyonu seçimi, kişilik türünün sporcunun spor tercihini nasıl etkilediğini ve beceri düzeyini anlamayı amaçlayan daha ileri araştırmayı garanti etmiştir (Newcombe ve Boyle, 1995: 277).

1.3. Serbest Zaman Kimliği

Stebbins'e göre, insanların ilerleme kaydedeceği tipik kariyer aşamaları vardır ve bunlar; başlama, geliştirme, yerleştirme, sürdürme ve gerilemedir. Bu aşamalar süresince, insanlar kendini belli bir aktiviteye daha fazla kaptıracağı ve aynı zamanda bu aktiviteden tatmin olacakları için, bu suretle serbest zaman kimliklerini yeniden doğrulayacaklardır.

Stryker'ın (1968) belirttiği gibi, bağlılık serbest zaman kimliğinin belirginliği üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla, ciddi serbest zaman katılımı olan insanlar arasında belirgin bir serbest zaman kimliği gözlenmesi şaşırtıcı değildir (Stebbins, 1992; Baldwin ve Norris, 1999; Yoder, 1997; Gibson, Willming ve Holdnak, 2002). American Kennel Club (AKC) (Amerika Köpek Kayıt Kulübü) aktivite ve etkinliklerinin katılımcıları üzerine yapılan bir çalışmada, Baldwin ve Norris (1999) AKC aktivite ve etkinliklerinin aktif katılımcılarının kendilerini bu uğraş ile güçlü bir şekilde özdeşleştirme eğilimi gösterdiklerini ortaya koymuştur. AKC etkinliklerindeki insanlar kendilerini ciddi köpek eğitimi ve yetiştirilmesi konusunda derin bilgi sahibi olan ve AKC alt kültürünü kavrayan "köpek

insanları" olarak adlandırmıştır. Gibson, Willming ve Holdnak (2002) da Florida Üniversitesi Futbol takımıyla oldukça fazla ilgilenen bireylerin çoğu zaman kendilerine "Gator futbol taraftarı" hatta "Gator'lu" olarak atıfta bulduklarını göstermiştir.

Serbest zaman kimliği ile serbest zaman davranışı arasındaki bağlantıyı deneysel olarak keşfeden az sayıda çalışma vardır. Öne çıkan istisnalar arasında Shamir (1992) ve Laverie ve Arnett'in (2000) çalışmaları gösterilebilir. Shamir (1992) farklı davranışları serbest zaman bağlamında açıklamak için kimlik belirginliği kavramını kullanmıştır. Üç farklı çalışmanın sonuçları, her üç katılımcıdan birinin diğer iki öğrenciye göre ciddi serbest zaman aktivitesi, belirgin serbest zaman kimliğine zaman yatırımı, bağlılığın sürekliliği, serbest zaman aktivitesine ayrılan çaba ve beceri seviyesi ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Laverie ve Arnett (2000) de kimlik belirginliğinin spor etkinliklerine katılım için etkili bir ön gösterge olduğunu açıklamıştır. Araştırmacılar, üniversite öğrencilerinden alınan bir örnekleme kullanarak bir kadın basketbol takımının "taraftar" kimliği belirginliğinin taraftar davranışlarını (basketbol maçlarına gitme sıklığı gibi) açıklama konusunda önemli bir belirleyicidir.

İKİNCİ BÖLÜM

CİNSİYET ROLÜ CİNSİYET KİMLİĞİ VE ÖLÇÜMÜ

2.1. Cinsiyet Rolü

Cinsiyet rolü tanımlamalarında, iki yaklaşım bulunmaktadır. Birincisi geleneksel yaklaşım diğeri ise, toplumsal cinsiyet şeması yaklaşımıdır. Geleneksel yaklaşımda, cinsiyet rolleri biyolojik cinsiyet temelinden ayrıştırılarak açıklanır. Psikanalitik, sosyal ve bilişsel öğrenme kuramları bu yaklaşım içerisinde yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet şeması yaklaşımında ise, bireyin biyolojik cinsiyetine bağlı olmadan iki cinsiyet rolüne de sahip olabileceği savunulur. Geleneksel yaklaşımlarda “kadınsılık” ve “erkeksilik” olmak üzere cinsiyet rolleri iki temel kategoride incelenir. Bu temel kategorilerin ikisi de kendilerine özgü ve birbirlerinden bağımsızdır. Geleneksel yaklaşımlara göre birey, toplumun kendisinden beklediği cinsiyet rollerini (toplumsal cinsiyet rolleri - kadınsılık ve erkeksilik) oynaması gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet rolünün tanımı, toplumun bireylere yüklediği ve sergilemelerini beklediği cinsiyetle ilişkilendirilmiş bir dizi beklentiden oluşmaktadır. Geleneksel yaklaşımlar ortak iki temel varsayım ile cinsiyet rolünü açıklar. İlk olarak, bu yaklaşımların ortak özelliği erkeksilik ve kadınsılığı iki farklı uç noktada ancak aynı düzlemde olduğunu iddia etmektedir. Yani, kadın birey aynı anda hem fazlasıyla erkeksi hem de fazlasıyla kadınsı cinsiyet rolüne sahip olamaz. Aynı şekilde erkek bireyde aynı anda, fazlasıyla kadınsı ya da fazlasıyla erkeksi olamaz (Mayer ve Sotton, 1996: 595).

Cinsiyet rollerinin kazanılmasında geleneksel yaklaşımlara göre, birey diğeri insanların davranışlarından etkilenir, özellikle de bireyin hemcinsi olan ebeveynini rol model olarak alır. Ayrıca bu yaklaşıma göre, bireylerin kişiliğinden çok, biyolojik cinsiyetlerinin önemine vurgu yaparlar. Bireyler hemcinsi olan ebeveyninin rol modelinde yalnızca kadın ya da erkek olmayı öğrenmezler, aynı zamanda “kadınsılık” ve “erkeksilik”i de öğrenirler. Ayrıca geleneksel yaklaşımlara göre, çocukluk yılları özellikle de okul öncesi dönem cinsiyet rolü kazanımlarında önemli rol oynamaktadır hatta cinsiyet rolü kazanımlarını bu yıllar ile de sınırlamaktadırlar. Dolayısıyla, bu yaklaşımları savunanlar cinsiyet rolü kazanımında çocukluk evresinden sonraki yaşantıların etkisinden söz edemez (Vatandaş, 2007: 27).

Geleneksel yaklaşımın savunduğu diğeri bir konu ise çocukluk çağında normal gelişim gösteren erkek bireylerin erkeksilik, kadın bireylerin ise kadınsılık rollerinin ön planda olması gerektiğidir. Ters durumların çocukluk çağında meydana gelen gelişim bozukluklarından kaynaklandığı savunulmaktadır (Mayer ve Sutton, 1996: 595). Tarihsel olarak geleneksel cinsiyet rolü yaklaşımı Freud’un psikanalitik kuramından fazlasıyla etkilenmiştir. Günümüzde

ise geleneksel yaklaşımlar, kadınsılık ve erkeksilik olarak cinsiyet rollerini ayrıştırarak (kadınsı-erkeksi) açıklama eğilimindedir (Liebert vd., 1986).

Geleneksel yaklaşımçıların temel aldığı psikanalitik kuramda Freud'a göre, bireyin anatomisi onun kaderidir. Bireyin sahip olduğu biyolojik cinsiyet kadınsılık ve erkeksilik cinsiyet rollerinin kazanılmasının en belirleyici faktördür (Mayer ve Sutton, 1996: 595).

Freud'a göre, 3-6 yaşları arasında bireyin yaşadığı cinsel eğilimler, onun erkeksi ya da kadınsı cinsiyet rollerini kazanmasında temel rol oynar. Belirtilen yaş aralıklarında, erkek çocukları erkeksi rolü kazanması için oedipus, kızların ise kadınsı rolü kazanması için electra kompleksini çözmesi gerekmektedir (Liebert vd., 1986). Freud'a göre kadınsılık ve erkeksilik rollerinin psikolojik bir olgunluk çerçevesinde sergilenmesi oedipus ve electra komplekslerinin uygun şekilde çözülüp çözülmemiş olmasına bağlıdır. Oedipus ve electra kompleksleri, bu çağlarda çocuğun cinsel kimliğinin gelişiminin başlaması ile birlikte, kız çocuk babaya, erkek çocuk anneye duyduğu arzudan güç alır. Çocuğun karşı cins ebeveynine karşı hissettiği cinsel arzular ve cinsel objeler yani diğer bir deyişle, ebeveynlerin birbiriyle aralarında ilişkili olarak algılanır. Freud gelişimsel problemlerin çözülmesinde, çocuğun aynı cinsiyetten olan ebeveyni ile bütünleşme süreci boyunca; değerlerini, davranışsal karakter yapısını, ahlaki özelliklerini ve tercihlerini alması gerekir. Böylece çocuk hem cinsi olan ebeveyninin biyolojik cinsel olgunluğuna ilişkin özelliklerinin yanı sıra davranışsal özelliklerini de almış olur. Freud'a göre gelişimsel psikolojisi sağlıklı erkekler, girişken, mantıklı ve içinde buldukları çevreye olumlu katkı sağlamaya yatkın bireylerdir ve heteroseksüel bir eğilim kazanmazlar. Buna karşılık kızlar da ailelerine bağlı, duygusal ve bağımlı özellikler geliştirirler (Mayer ve Sutton, 1996: 595).

Psikanalitik yaklaşımın diğer bir öncüsü olan Karen Horney, Freud'un "anatomî kaderdir" varsayımını benimsemez. Horney de cinsiyet rolü kazanımının normal gelişim süreci ile ilgili olduğunu savunur. Freud'un aksine Horney cinsiyet rolünün, bireyin sosyal çevre içerisinde bulunması ile gerçekleşen etkileşim sonucu kazanıldığını savunur. Ayrıca çocuğun içerisindeki kaygı durumu, onu çevresi ile etkileşime sokar. Bilmediği bir çevrenin içerisine doğan çocuk kaygısını ortadan kaldırmak için sosyal çevresindeki yetişkinlerden gözlem ya da davranışsal yardım alır. Böylelikle sergilediği davranışlarının sonuçlarını kendini geliştirecek şekilde sınıflar. Bu süreçte bireylerin cinsiyetlerine özgü davranışlar beklentisi oluşur ve cinsiyet rolü kazanımları gelişir. Kız çocukları genelde naif, bağımlı, nazlı ve etkileyici olmayı, erkek çocukları ise, kararlı, güçlü, yarışmacı ve başarı yönelimli davranmayı benimserler(Mayer ve Sutton, 1996: 595).

Geleneksel yaklaşımların günümüzdeki temsilcilerinden biri olan sosyal öğrenme kuramı ise, cinsiyet rollerini ayırıştırma temelinde (kadınsı-erkeksi) inceler (Liebert, vd., :1986). Kuram, sosyal iletişimin baskısı sonucu bireylerin cinsiyetleri ile eş cinsiyet rolleri öğrenmesi temeline dayanır. Kuramının öncülerinden biri olan Harry Stack Sullivan, bireylerin içinde buldukları kültürün öğrenme yaşantılarını etkileyebileceğini savunmaktadır (Sullivan, 2013: 229).

Sosyal öğrenme kuramı; sosyal baskılar, kız ve erkek cinsinin ait olduğu cinsel kimliğe uygun biçimde davranıp davranmamasını dolaylı ve bununla beraber dolaysız şekilde cezalandırma ve ödüllendirme yoluyla gerçekleştirir (Mayer ve Sutton, 1996: 596). Örneğin ebeveynler, kardeşler, öğretmenler ve diğer insanlar çocukların kendi cinsiyet rolü tarifine uymalarını beklemekle birlikte; kız çocuklarını kız gibi, erkek çocuklarını erkek gibi davranmaya teşvik ederler. Tam tersine davranışları açıkça tenkit ederek ya da görmezden gelerek önüne geçmeye çalışırlar (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009: 97).

Sosyal Öğrenme Kuramı; cinsiyet rolü ayrımı, bireyin ait olduğu biyolojik cinsiyetine özgü sergilediği davranışların, yaşadığı toplum tarafından şekillendirilmesi ile oluşan bir sürecin sonucudur. Toplum tarafından belirlenmiş olan cinsiyete mahsus rol ve özellikler yine toplum tarafından baskı yoluyla bireylere kazandırılmaktadır. Sosyal öğrenme kuramına göre; cinsiyet rolü bireyin benliğinin psikolojik veya biyolojik etkilerinin sonucunda oluşmaz (Mayer ve Sutton, 1996: 596).

Sosyal öğrenme kuramında; bireyin belli davranışı edinmesi iki farklı biçimde olmaktadır. Bu iki farklı şekilden birincisi; “edimsel koşullanma” ikincisi ise “model alma ve taklit”tir. Çocuğun cinsiyetine mahsus tutum ve davranış göstermesi toplum tarafından ödüllendirilmektedir. Bunun sonucu olarak tutum ve davranışı gösterme sıklığı artmaktadır. Diğer taraftan çocuk cinsiyetine özgü olmadığı düşünülen tutum veya davranış gösterdiğinde çocuk doğrudan ya da dolaylı olarak toplum tarafından cezalandırılmaktadır. Bunun sonucu olarak tutum veya davranış baskılandığı için çocuk tarafından yapılma sıklığı azalır. Örneğin kız çocukları ağlama davranışı için pekiştirilir fakat erkek çocuklar pekiştirilmez. Dolayısıyla kızlar ağlama davranışını sürdürebilirken erkekler bu davranışı sürdürmezler (Dökmen, 2010: 27).

Model alma ve taklit etme bireyin; ebeveyn, öğretmen ya da aynı cinsiyete sahip olduğu başka kişilerin sergiledikleri davranışları kendisine model olarak alması veya onu taklit etmesidir. Bunun sonucu olarak bu davranış bireyin birikimine dahil olur. Aynı zamanda bu durum “gözleyerek öğrenme” olarak da adlandırılır (Dökmen, 2010: 27). Edimsel koşullanma, model alma ya da taklit yoluyla cinsiyete özgü rolün edinilmesinde, okul

dönemi oldukça önemli bir gelişim evresidir. Bu dönemde arkadaşlar, televizyon ve okul yaşantıları gibi etkenler cinsiyete özgü kalıplaşmış yargıların oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Diğer taraftan okul dönemindeki çocuklar cinsiyetlerine özgü olan davranış ve tutumları duyma ve okuma yoluyla da genişletmektedir. Örneğin çocukluk döneminde özellikle okumuş oldukları ilk kitaplar çocukların cinsiyetlerine mahsus rollerini konumlandırmalarına ve de anlamalarına yardım eder (Witt, 1996: 303). Ergenlik döneminde ise okulda başarı yakalamak ve içinde yaşadıkları sosyal örüntüye uyum sağlayabilmek için bireyler; yetişkinler ve arkadaşlarıyla iletişim kurarak sosyal beceriler kazanır. Sosyal beceri kazanımı; bireylerin kimlik gelişimlerini tamamlamasına yardımcı olur. Özellikle bu dönem “cinsiyet rolü kimliği” kazanımında kritik ve önemlidir. Bunun nedeni; cinsiyet rolünde gereken davranış ve tutumların kimlik gelişiminde önemli bir bölümün yakın ilişkisi olmasıdır (Dökmen, 2010: 27).

Toplumsal etkilerin sonucu olarak kız çocuklar itaatkâr, zarif ve duygusal olmayı öğrenir. Oyuncak bebeklerle oynamaya, bakımını yapmaya ve okumaya özendirilir. Erkek çocuklar ise girişken, bağımsız ve başarılı olmaları yönünde özendirilir. Kamyon gibi erkek cinsiyetine özgü olduğu düşünülen oyuncaklarla oynamaya yönlendirilirler (Liebert vd., 1986).

Kadının sahip olduğu cinsiyete özgü kadınsı rolü çocuk doğurma, yetiştirme ve aile fonksiyonudur. Erkeğin sahip olduğu cinsiyete özgü olan erkeksi rolü ise ailesini koruma ve geçimini sağlama fonksiyonudur. Cinsiyete özgü bu roller sergilenirse toplum tarafından ödüllendirilir tersi durumlarda ise doğrudan ya da dolaylı olarak cezalandırılır (Mayer ve Sutton, 1996: 598). Geleneksel yaklaşımın içinde cinsiyet rollerini ele alan diğer bir kurum ise bilişsel kuramdır. Bu kuram toplumsal faktörlerin cinsiyet rolü üzerinde olan etkisini içine aldığı yok saymaz fakat gelişim süreci içerisinde bireyin aktif olarak katılımının olduğunu savunur. Bilişsel kuram sosyalleşme süreci içerisinde bireyin kendisinin eylemliliğini vurgulamaktadır. Bireyin içinde bulunduğu sosyal durumlara yorum yapabilmesi ve bilişsel süreçlerinin devreye girebilmesi yeteneklerine sahip olması bu kuram içinde yer alır (Mayer ve Sutton, 1996: 598). Bu aktif katılım aynı zamanda bireyin cinsiyet rolü ediniminde de söz konusu olmaktadır. Hatta bu sebeple bireyin kendisine ait olan cinsiyet rolünü benimsemesinden sorumludur. Bu, bireyin kendisini sosyalleştirmesi olarak ifade edilir (Dökmen, 2010: 28). Bilişsel kuram bu yönüyle cinsiyete özgü rollerin kazanılmasında “cinsiyet kavramı”nın birey için olan anlam ve önemine işaret etmektedir (Liebert vd., 1986).

Bilişsel kurama göre bireyler, toplum tarafından biyolojik cinsiyetlerine özgü maruz kaldıkları kalıp davranışların dışında kalan davranışları ve özellikleri kazanmamak için direnç

göstermektedir. Özellikle genç yetişkinlik çağında bireyin bilişsel seviyesinin sayesinde toplum tarafından kendisinden beklenen davranışları ilk olarak kendi içinde değerlendirir ve daha sonra içselleştirir. Bireyin içinde yaşadığı bilişsel süreç toplumun üzerinde yaratmış olduğu baskıdan daha karmaşıktır. Bilişsel yaklaşımcı araştırmacıların büyük bir kısmı bireylerin yaşamları süresince farklı durumlar için farklı bilişsel süreçler geliştirdiğini vurgular. Çocukluk döneminde üç yaşına kadar cinsiyet rolü değişmez ve sabit değildir. Örneğin bir kız çocuğu üç yaşındayken kız cinsiyetine sahip olduğunu bilebilir fakat büyüyünce baba olamayacağını anlamaz. Bireyin bilişsel gelişimi devam ettiği süre içerisinde cinsiyetinin sürekliliğinin olduğunu kavrar ve 4 – 6 yaş dönemi arasında cinsiyeti ve benlik kavramı arasında bakış açısı gelişmeye başlar. Bu yaşlar arasında olan çocukluk döneminde toplumsallaşmanın da oluşmaya başladığı ifade edilir. Toplumsal cinsiyetine uygun davranış sergilemesi için birey özendirilir ve bu sürece göre çeşitli düşünceler geliştirir. Örneğin erkek cinsiyetine sahip bir çocuğun “ben bir erkeğim dolayısıyla bir erkek gibi davranmalıyım” düşüncesi çocuğun dikkatini, cinsiyetine uygun davranış ve tutumlara yöneltmesine neden olmaktadır. Çocuğun cinsiyeti üzerindeki seçici dikkati cinsiyet rolünün gelişim süreci üzerinde ve cinsiyetine uygun davranışlar edinmesinde diğer kişilerden almış olduğu bilgileri yapılandırmasına ve aynı zamanda organize etmesine imkan tanır. Çocuk yaşadığı topluma uyum sağlamakla birlikte buna paralel olarak kendi cinsiyet rolüne uygun kalıp davranışlar da göstermeye başlar (Martin ve Ruble, 2004: 7).

Bilişsel yaklaşımda bireyin cinsiyet rolü, kendiliği ile ilişkili olmasıyla birlikte birey kendiliğini pozitif anlamda geliştirme eğilimindedir. Dolayısıyla kendiliği ile ilgili pozitif algısının gelişebilmesi için bireyin kendi cinsiyetine uygun olan cinsiyet rolünü benimsemesi gerekir. Bireyin kendi cinsiyetine özgü olan rolleri toplum tarafından benimsenmiş olan kadınsılık ve erkeksilik özellikleridir. Bunlar yalnızca biyolojik cinsiyete özgü davranışlar ve tutumlar değil aynı zamanda bireyin cinsiyet rolüne özgü olan tipik özelliklerdir. Örneğin bir kız için giyinme, beslenme şekli gibi özellikler söz konusuysen bir erkek içinse girişken ve baskın olma özellikleri söz konusudur. Bireyin topluma uygun olarak cinsiyet rolünü benimsemiş olması ve benlik kavramını oluşturması bulunduğu toplumsal yapının içinde konumlanmasını sağlamaktadır (Mayer ve Sutton, 1996: 596). Bilişsel yaklaşım içinde cinsiyet rolleri gelişiminin üç aşamada gerçekleşebileceği belirtilmiştir (Liebert, vd., 1986). Cinsiyet rollerinin gelişim aşaması sırasıyla şu şekildedir; etiketleme, cinsiyetin kararlılığı ve son olarak cinsiyetin değişmezliğidir (Dökmen, 2010: 28). İlk aşama olan cinsiyeti etiketleme de çocuğun kendisinin erkek mi yoksa kız mı olduğunun farkına varmasıdır. Çocuğun bu farkındalığa sahip olabilmesi kendisine ait olan fiziksel özelliklerini tanıması ile ilişkilidir.

İkinci aşama olan cinsiyetin kararlılığı çocuğun kendisine ait olan cinsiyetin değişmeyeceğini kavramasıdır. Başka bir ifade ile gelecekte bir kız çocuğu kadın olacağını ve adam olmayacağını kavrarırken, gelecekte bir erkek çocuğu da adam olacağını ve kadın olmayacağını kavramaya başlar. Üçüncü ve son aşama olan cinsiyetin değişmezliği ise çocuğun sahip olduğu cinsiyetin yer, zaman ve tercihe bağlı olarak değişmeyeceği anlayış ve inancının geliştiği aşamadır. Son aşamada çocuk erkeklik ve kadınlığın anlamını öğrenmesinin yanı sıra erkeklik ve kadınlık gerekliliklerinin de neler olduğunu anlamaya başlar (Liebert, vd., 1986).

Bilişsel yaklaşım içinde kadınsı cinsiyet rolünün açıklanması bir ikileme karşı karşıya olma durumu söz konusudur. İkilemin yaşanmasının nedeni toplumun kadınsı cinsiyet rolünü kız çocuklarından benimsemelerini beklerken diğer yandan erkeksi özelliklere kadınsı özelliklere göre fazla değer vermesinden kaynaklanır. Toplumun bakış açısına rağmen kızlar sahip olduğu biyolojik cinsiyete uygun olan rolü benimser. Hatta bu ikileme nedeniyle kızlar hem kendi cinsiyet rollerini öğrenir hem de erkeksi özellikler edinmeye eğilim gösterir. Kadınsı cinsiyet rolü edinmek durumunda olan kızların bu durum düşük benlik saygısı geliştirebileceği riski yaratmaktadır (Mayer ve Sutton, 1996: 596).

Bireyin cinsiyet rolü yöneliminin zorunlulukla ilişkili olmadığını ve buna bağlı olarak cinsiyet rolü yönelimini kendisinin değiştirebileceğini savunan başka bir kuram da Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı'dır. Bu kuramı diğer öğrenme kuramlarından (Sosyal ve Bilişsel) ayıran en temel özellik bu kuramların tam tersine geleneksel olan cinsiyet rollerinin değişmesi gerekliliğini savunuyor olmasıdır (Martin ve Ruble, 2004: 67).

2.2. Cinsiyet Kimliği

Cinsiyet kimliği; bireylerin kendilerini kadınsı (feminen) veya erkeksi (maskülen) kişilik özelliklerine göre kabullenip tanımlayabiliyor olmasıdır. Cinsiyet kimliğinde birey kendisini psikolojik cinsiyeti ile tanımlamakla birlikte bu kimlik varoluşsal kadınsılık (femininity) veya erkeksilik (masculinity) olarak da tanımlanmaktadır (Bem, 1981: 354).

Genellikle cinsiyetle ilgili olarak biyolojik cinsiyet kastedilmekte cinsiyet kimliğinde ise bireyin sahip olduğu biyolojik cinsiyetin psikolojik özellikleri vurgulanmaktadır. Cinsiyet kimliğinde bireyin biyolojik cinsiyetinin psikolojik özellikleri vurgulansa da bazı araştırma konularında biyolojik cinsiyetle eş tutulduğu görülmektedir. Bununla birlikte genel olarak kadınların kadınsı, erkeklerin erkeksi cinsiyet kimliklerinin var olduğunun tersine bireylerin cinsiyet kimlikleri sahip oldukları biyolojik cinsiyetten bağımsız olabilir. Psikologların büyük bir kısmı cinsiyet kimliğini (erkeksi-kadınsı) ayrı iki durum olarak inceler ve bireylerde

bunun biyolojik cinsiyetten bağımsız bir şekilde değişken düzeylerde görülebileceğini kabul eder (Palan vd., 1999: 364).

Kadın birey erkeksi özellikler gösterebileceği gibi erkek birey de kadınsı özellikler gösterebilir. Örneğin; erkeksilik özellikleri biyolojik cinsiyetten bağımsız olarak nesnel davranabilme, duygularını gizleme, duygusal olmama, mantıklı, bilimsel, çalışma hayatında yetenekli, maceracı, rekabetçi, kendine güvenli, kolay etkilenmeme, incinmeme, kararlarını kolaylıkla verme, kriz anlarında kolay heyecanlanmama, bağımsızlık, saldırganlık ve lider gibi davranabilme özelliklerdir. Erkeksi özellikler genel olarak dışa yönelimli ve rasyonel olmakla birlikte kadınsılık özellikleri ise bunun aksine özelliklerle kendini göstermektedir. Kadınsılık özellikleri biyolojik cinsiyetten bağımsız olarak yumuşak dil kullanımı, konuşkanlık, anlayışlı, nazik, dinine bağlı, alışkanlıklarında düzenli ve yüksek düzeyde güvenlik ihtiyacı olan, duygularını kolayca ifade eden, sanat ve edebiyattan hoşlanan ve diğerlerinin duygularının farkında olma gibi içe yönelimli ve duygusal özelliklerdir (Pira ve Elgün, 2004: 529).

1930'lu yıllarda sosyal psikoloji alanında, psikolojik kişilik özelliği olması dolayısı ile kişilik testleri ile ölçülmeye başlanmıştır ve kadın hareketlerinin hız kazanmaya başlamasıyla birlikte cinsiyet kimliği ile ilgili çalışmalar 1960'lı yıllardan sonra yoğunluk kazanmıştır (Pira ve Elgün, 2004: 529).

Cinsiyet kimliğiyle ilgili olarak bu dönemde ön plana çıkan farklı iki teori bulunmaktadır. Cinsiyet Kimliği Şema Teorisi'nde (Gender Schema Theory) bireyler sahip oldukları cinsiyet kimliklerine uyumlu tutum, davranış ve özellikler göstermektedirler. Bireylerin kabul etmiş oldukları cinsiyet kimliği sınıflandırması kendilerinin bilgiyi işleme süreçlerini etkileyebilmektedir. Bu teoriye göre, kadınsı kadınlar ve erkeksi erkekler; erkeksi kadınlara ve kadınsı erkeklere göre cinsiyet kimliği şeması teorisinin savunduğu bilgi işleme sürecini çok daha yoğun yaşarlar. Araştırmacılar bu bulguyu tüketicilerin farklı uyarıcılara karşın farklı tepkiler vermesinin açıklamasında kullanılmıştır (Palan, 2001: 2). Çok Faktörlü Cinsiyet Kimliği Teorisi'nde (Multifactorial Gender Identity Theory) ise bireylerin sahip oldukları cinsiyet kimlikleri; cinsiyet tutumları, cinsiyet rolü davranışları, kişisel özellikleri gibi farklı faktörlerin ölçülmesiyle belirlenmektedir (Palan, 2001: 2).

Cinsiyet farklılıkları hormonlar, kromozomlar, beyin bölümleri ve duygusal yapı gibi biyolojik farklılıklarla da açıklanmıştır. Cinsiyet farklılıkları sosyal yönden sorgulanan hipotezler ile de ortaya atılmıştır. Sosyal Model Teorisi (Social Role Theory) ile cinsler arası iş bölümünün, kişilik ve sosyal davranışlarda farklılıklar ortaya çıkaran cinsiyet kimliği rolleri ile ilgili olarak beklentiler yarattığını savunur. Bu teoriye göre kadınlar ve erkekler

mesleklerine uygun özelliklere sahiptir. Erkekler, geçmişten bu yana sahip oldukları liderlik özelliği sebebiyle daha saldırgan ve iddialı olurken, kadınların bu rolleri olmadığı için bu tarz özellikler sergilememektedir (Palan, 2001: 2).

Seçicilik Hipotezi'nde (Selectivity Hypothesis) ise bazı durumlarda iletilerin erkekler tarafından tamamının algılanması, kadınlar tarafından ise iletilerin içindeki ayrıntılara ve detaylara dikkat edilmesinin nedeni farklı bilgi işleme prosesine sahip olunması ve cinsiyet farklılıklarıdır. Bu sebeple erkek bireyler seçici süreç geçirip karmaşık ve detaylı bir ileti de dikkat çekici mevcut küçük bir parçaya güvenebilirken; kadın bireyler ise kapsamlı bir süreç geçirip öncelikle iletinin verdiği tüm bilgiyi anladıktan sonra herhangi bir yargıya karar verirler. (Putrevu, 200: 1; Hupfer, 2002: 2). Erkek bireyler için bilginin ulaşılabilir ve somut olması beklenirken; kadın bireyler içinse iletiler içinde yoğun bir bilgi arayışı söz konusu olmaktadır (Hogg ve Garrow, 2003: 163). Bununla birlikte, kadınlar bilgiyi daha komplike süreçlerden geçirmeleri sebebiyle tanımlayıcı ve sözlü iletilerden etkilenirken; erkekler ise sözlü olmayan müzik ve resim gibi uyarıcılardan etkilenmektedirler (Edens ve McCormick, 2000: 450).

2.3. Cinsiyet Kimliğinin Ölçülmesi

Palan (2001: 2) cinsiyet kimliklerinin literatür araştırmasını yaptığı çalışmasında, cinsiyet kimliğini iki boyutlu “kadınsılık ve erkeksilik” özellik gösteren bir modelle belirtmiştir. Cinsiyet Rolü Envanteri (Sex Role Inventory) Sandra Bem (1974: 155) tarafından geliştirilirken, Kişisel Özellik Anketi (Personal Attributes Questionnaire) Spence vd., (1978: 375) tarafından geliştirilmiş olup; birey bunlarla cinsiyet kimliğinin sergilediği özelliklere göre sınıflandırılabilmektedir. Bireyin gösterdiği kişisel özelliklere göre; eğer toplum içerisinde kadınlara uygun olarak benimsenmiş kişisel özellikler ise “kadınsı”, kadınlara kıyasla erkeklere daha uygun olarak benimsenmiş özellikler ise “erkeksi olarak tanımlanmaktadır. BEM Cinsiyet Rolü Envanteri'nin uygulama sonuçları; kadınsı ve erkeksi ölçekleri benzer düzeyde yüksek olan bireyleri “androjen” olarak tanımlarken; kadınsı ve erkeksi ölçekleri düşük düzeyde olan bireyleri “belirsiz” olarak tanımlamaktadır (Özkan ve Lajunen, 2005: 103). Androjen bireylerin kadınsı veya erkeksi bireylere göre geleneksel cinsiyet rolleri arasında sıkışmaması sebebiyle daya uyumlu ve esnek bir yapıya sahiptir. Ancak, bu bireylerin uyum sağlama konusunda zorluklarla karşılaştığı da söylenebilir (Holt, 1998: 930).

BEM Cinsiyet Rolü Envanteri; kadınsı ve erkeksi cinsiyet rollerini bağımsız ölçebilmesi, androjenlik ölçümü sağlamasıyla ve güvenilir psikometrik niteliklere sahip olması sebebiyle özellikle psikoloji alanı başta olmak üzere diğer alanlarda da yaygın bir

şekilde kullanılan bir ölçektir. BEM Cinsiyet Rolü Envanteri; toplamda 60 niteleyiciden oluşur, bunların 20'si kadınsı, 20'si erkeksi ve 20'si nötrdür. 20 nötr niteleyici sosyal kabul edilebilirlik ölçeğini temsil eder ve bu cinsiyet kimliği açısından tamamen bağımsız olup diğer iki ölçeğe nötr bir bağlam sağlaması için kullanılmaktadır (Dökmen, 1991: 81) Birçok çalışmada BEM Cinsiyet Rolü Envanterinin psikometrik nitelikleri araştırılmıştır (BEM, 1974: 155; Wilson ve Cook, 1984: 813). Bu çalışmaların sonucunda BEM, cinsiyet rolü envanterinin kısaltılmış halini toplamda 60 niteleyiciden oluşan ölçeği 30 niteleyiciye indirgeyerek oluşturmuştur. Envanterin kısaltılmış halinin içsel tutarlılığı istatistiksel olarak orijinal haline göre daha tutarlı sonuç vermiştir (Holt, 1998: 931; Özkan ve Lajunen, 2005: 103).

Geleneksel görüşlerin BEM Cinsiyet Rolü Envanterinin geçerliliğini test etme çalışmalarında hala geçerli olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmaların büyük bir bölümünde; androjen bir erkek kadınlar tarafından model olarak görülürken, androjen bir kadın ise erkekler ve kadınlar tarafından model olarak görülmemektedir. Bununla birlikte bireyler benimsedikleri cinsiyet rolleri bakımından erkekler erkeksi olmayı tercih ederken, kadınlar ise kadınsı olmayı tercih etmektedir (Street vd., 1995: 183). Cinsiyet kimliğinin ölçülmesinde Spence ve Helmrich (1978: 375) tarafından geliştirilen Kişisel Özellik Anketi de BEM Cinsiyet Rolü Envanteriyle birlikte kullanılmaktadır. Spence erkeksilik cinsiyet rolünün her iki cins birey tarafından sosyal olarak istendiğini ancak erkek bireylerde büyük ölçülerde görülebilen davranış özellikleri olarak tanımlamaktadır. Benzer şekilde kadınsılık cinsiyet rolünün de her iki cins birey tarafından arzulandığını, ancak büyük ölçülerde kadın bireylerde görülebilen davranış özellikleri olarak tanımlamaktadır. Kadınsılık ve erkeksilik cinsiyet rolü ölçütlerine ilave olarak geliştirilmiş olan üçüncü ölçüt ise bir grup birey tarafından sosyal olarak arzulanınırken, kişilik özellikleri bakımından diğer grup bireyleri tarafından arzu edilmeyen olarak tanımlanmaktadır (Palan vd., 1999: 357).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KİMLİK TEORİSİ VE SPORCU KİMLİĞİ

3.1. Kimlik Teorisi

Psikoanaliz, psikoloji, siyaset bilimi, sosyoloji ve tarih gibi modern sosyal bilimlerin alanında oldukça fazla araştırma yapılmasına rağmen, kimliğin kavramsallaştırılması ve kuramsal rolü disiplinler arasında farklılık gösterir (Stryker ve Burke, 2000: 284). Örneğin, siyaset bilimi ve sosyolojinin bazı alanlarında, kimlik terimi aynı kategorideki tüm bireylerin aynı kimliğe sahip olduğu inancı ile eşleşen bir sosyal kategori olarak kabul edilmektedir (Stetes ve Burke, 2003: 128). Kimliğe ilişkin bu bakış açısı çoğunlukla ulusal sınırlar içerisinde ulusal kimlik veya etnik kimlik üzerine yapılan çalışmalarda görülmektedir. Stets ve Burke (2003:128) bu görüşü, her bireyin kendi özgün benliği olan ve özgün benliği haline gelen ultra-bireyseli bir görüş olarak adlandırmıştır. Kimlik sosyal rolde veya kişinin kim olduğunun ne anlama geldiğini tanımlayan durumda benlik için geçerli olan bir anlamlar grubuna atıfta bulunur (Burke ve Tully, 1977: 881). Anlamlar başkalarıyla girilen ve bu başkalarının benliğe kişi kendisinin rol davranışına uygun bir kimliğe sahipmiş gibi yanıt verdiği etkileşim yoluyla anlaşılır. Kişi aynı zamanda, rolüne getirdiği eşsiz bir yorumlamaya sahip olarak kendi davranışıyla ilgili olarak içselleştirilmiş anlamlar ve beklentiler de yaratır. İçselleştirilmiş anlamlarda bireyler arasında farklılık mevcuttur ancak yine de genel kültürün bir parçası olarak temel anlamlar ve beklentileri paylaşırlar (Stets ve Burke, 2003: 128).

Bu perspektiften bakıldığında, kimlik teorisi insanların öz kimliklerini doğrulamaya çalışmasını sağlar ve kimlikler gelecekteki davranışlara rehberlik eden standartlar veya referanslar olarak işlev görür (Burke, 1980: 18). Sonuç olarak, Batılı demokrasilerde insanlar benlikle ilgili anlamlara ait algılar (örn. yansıtılan değerlendirmeler) kendi kimlikleri arasındaki tutarlılığı korumak için kimliklerini yansıtan davranışları seçmektedir (Burke, 1991: 836). Bir başka deyişle, kimlikler bir hareket motivasyonu kaynağıdır (Foote, 1951: 14; Gecas, 1982: 2).

3.2. Kimlik ve Bağlılık

Bireyler bağlılık süreçleri yoluyla kendi kimliklerini oluşturma ve sürdürme süreciyle meşgul olurlar. Burke ve Reitzes'e (1991: 239) göre, bağlılık kişinin kimliğini koruma/doğrulama mekanizması olarak anlaşılabilir. Davranışın nasıl başladığına bakılmaksızın, ancak kişinin kimliği ile etkileşimlerdeki benlikle ilgili anlam algıları arasındaki eşleşmenin sonucu olarak yerleşir. Birey uyum oluşturacak şekillerde davranma

eğilimi gösterecektir. Ayrıca bağıllığı; insanları benlik ile yansıtılan değerlendirmeler arasındaki bağlantıyı korumaya sevk eden kuvvet veya baskı olarak tanımlamıştır. Bir bireyin bir kimliğe olan bağıllığı arttıkça, bu kişi tarafından benimsenen davranışların kimlik kavramının karşılığı olma ihtimali de artar. Yansıtılan değerlendirmeler kısmen bireyin etkileşimlerdeki davranışı ile belirlendiği için, başkalarının etkileşimdeki kimliğe yönelik verdiği değerlendirici yanıtlar muhtemelen bireyin kimliği ile daha tutarlı olacaktır. Dolayısıyla, bağıllığın artması kimlik ile kişinin kimliğini onaylayan yansıtılan değerlendirmeler arasında daha güçlü bir uyum olacağı anlamına gelir. Örneğin, bir "öğrenci kimliği" ne daha yüksek seviyelerde bağıllığı olan bireylerin kimlik ile davranış arasında bağıllık seviyesi daha düşük olanlara göre daha güçlü bir bağlantıya sahip olduğunu göstermiştir (Burke ve Retizes, 1991: 239).

Stryker'e göre (1968: 558), bağıllık kimliğin belirginliği üzerinde de güçlü bir etkiye sahiptir. Benlik, kimlik teorisi bağlamında belirleyici özellikleri olmayan bir bütün yerine farklı kimliklerin bir toplamıdır. Bir kişinin, tıpkı sosyal yapıda olduğu gibi birden çok ve çeşitli rolleri işgal etmesiyle birden çok kimliğe sahip olmaktadır. Bu birden çok kimlik, her bir kimliğin etkin hale gelme ihtimalini yansıtan belirgin bir hiyerarşi içinde düzenlenmiştir. Örneğin, bir kişinin belirgin bir "baba kimliği" ne sahip olması durumunda, bu kişinin baba kimliği muhtemelen çok farklı durumlar tarafından uyarılır. Belirgin kimlikler, davranış seçimi aşırı bağlamsal taleplerin var olduğu durumun niteliği ile kontrol edildiğinde bile, ilgili aktiviteler üzerinde önemli bir güdüleyici etkiye sahip olmaktadır. Yine Stryker'e göre (1968: 558), bir kimliğe bağıllık seviyesi arttıkça, ilgili kimlik muhtemelen belirgin hiyerarşi içinde yer alacak ve belli bir durum tarafından uyarılma ihtimali artacaktır. Bir grup araştırma kimlik belirginliği ile davranış arasındaki ilişkiyi desteklemiştir. Örneğin, Stryker ve Serpe (1982: 199) bir "dini kimliğin" belirginliğinin dini rol için harcanan zamanın anlamlı bir ön göstergesi olduğunu ortaya koymuştur. Aynı şekilde, Callero (1985: 203) ve Charng vd., (1988: 303) "kan bağışçısı rolü kimliği"nin belirginliğinin bireylerin kan bağışında bulunma sıklığı ile ilgili olduğunu göstermiştir. Ayrıca, Stets ve Biga (2003: 398) belirgin bir "çevre kimliği" olan kişilerin çevresel davranışla meşgul olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

3.3. Kimlik Teorisinin Serbest Zamana Bağlanması

Kimlik kavramı sosyal bilimler ve davranış bilimler kapsamında hep var olmuştur (Stryker ve Burke, 2000: 284). Benlik ve kimlik konulu araştırmaların temelinde yatan varsayım benliğin davranışı motive edici ana etken olduğu yönündedir (Stets ve Burke, 2003:

398). Bireylerin neden ve nasıl belli bir şekilde davrandığını açıklamak için, insanların sahip olduğu kimlikler ve bu kimliklere karşılık gelen anlamlar üzerine çalışmamız gerekir (Stets ve Biga, 2003: 398). Aslında, kimlik ve davranış arasındaki ilişkiyi ortaya koyan oldukça fazla sayıda araştırma vardır (Burke, 1989b: 189; Burke vd., 1988: 272; Callero, 1985: 203; Charng vd., 1988: 303; Stets, 1997: 185; Stets ve Burke, 1996: 193; Stryker ve Serpe, 1982: 199).

Benlikle ilgili davranışlar için bulunan yoğun deneysel destek birikimine rağmen, serbest zaman araştırmacıları benlik ve kimliğin serbest zaman davranışları üzerinde sahip olabileceği etkilere daha az önem vermiştir. Bir bireyin serbest zaman konusundaki kişisel bağlılığın esasının benliği ifade etme ve doğrulama fırsatında yattığı ortaya konmuştur (Shamir, 1988: 244). Bu durum Shamir'in (1988: 244) "İçsel bağlılık tam anlamıyla kişi kendini bağlı olduğu etkinlik, rol veya ilişkiler grubu açısından tanımladığı zaman var olur" önermesinde yansıtılmıştır. Shamir (1992: 301) kimlik tanımlamasını kimlik tanımlama hedefiyle "kişilik" hissi ve bu hedef açısından kendi kendini tanımlama olarak tanımlamıştır. Kimlik tanımlama hedefi sosyal bir konu veya sosyal bir roldür, kimlik tanımlaması belli bir kimliğin benlik kavramında bütünleştirilmesi anlamına gelir. Bu da insanların kendilerini etkinlik açısından tanımlayarak bir eğlence etkinliği ve bu etkinlikle bağlantılı anlamları bütünleştirebileceğini ifade eder. Sonuç olarak, serbest zaman kimliği serbest zaman davranışını harekete geçirir.

Kimlik teorisi ilkeleri bireylerin cinsiyet kimlikleriyle (erkeksilik ve kadınsılık derecesi gibi) tutarlı davranışları benimseyip, bu anlamlara uymayan karşı cinsle eşleştirilmiş davranışlardan kaçındığını ifade eder. Batı kültürü kişisel nitelikler ve davranışları her bir cinsiyet için uygun veya uygunsuz olarak tanımlamaktadır (Anderson 2005: 260; Messner 1998: 758; Ross ve Shiner, 2008: 40; Shaw, 1994: 8). Serbest zaman aktivitelerinin cinsiyet rolü dikkate alındığında, bireylerin serbest zaman bağlamlarındaki davranış ve kimliğinin cinsiyet kimliği ile ilişkili olarak anlaşılması gerekir.

3.4. Sporcu Kimliği

Sporcuların sportif katılımı kimlik gelişimi bakımından son derece olumlu etkilere sahiptir. Özellikle sportif yeteneklerinin ödüllendirilmesi ve onaylanması, sporcularda bayağılık ve sıradanlık eğilimlerinin yerine, başarıya yönelten etmenleri tetiklemektedir. Böylelikle, sporcular aileleri, çevreleri ve medya tarafından onaylanmanın yanı sıra övgüyle karşılanılmaktadırlar. Bu tarz pozitif destekler, sporcularda benlik saygısı inşa edilebilmesinde ve özgüven kazanımında faydalı olmaktadır. Aynı zamanda bu onların başarı duygusu yaşamalarına, tanımlanmasına, doğrulanmasına, onaylanmasına ve kendilerini bir olgunun parçası gibi hissetmesine imkan sağlar (Küçük ve Koç, 2015: 369).

Sporcu kimliği, sportif rolün gösterilmesi ve fiziksel benlik algısının bir boyutu olarak kendini tanımlayan süreci ifade etmektedir (Koca, 2006: 81). Ayrıca sporcu kimliği şematik ve toplumsal bir rol olarak da hizmet verebilmektedir. Sporcu kimliği, bilgileri yorumlamada bir çerçeve sağlayabildiği gibi aynı zamanda tutarlı davranışlara ilham kaynağı olur ve kısmen de olsa diğer bireylerin algıları bakımından toplumsal rol oynar. Kişinin diğerleri tarafından sporcu olarak görülüp ve bu rol bakımıyla övölüp içselleştirilmesi kendisini sporcu olarak tanımlamasına neden olur. Bunun sebebi yapılacak olan fiziksel aktivitelerin sporcu kimliği bakımından tutarlı davranışlar oluşturması ve başka insanlar tarafından övgüyle karşılanacak olmasıdır. Güçlü sporcu kimliği olan kişiler arasında da böylelikle fiziksel aktivite davranışları artırımını teşvik edecektir (Reifsteck, 2011: 44).

Yapılan son araştırmalar bireylerin yaşamında güçlü sporcu kimliğinin önemli bir boyutta arttığını ortaya koymuştur (Watt ve Moore, 2001). Güçlü sporcu kimliğine sahip sporcular, antrenörleri ve takım arkadaşları ile daha fazla zaman harcarlar ve bu sebeple de sahip oldukları kimliklerini daha fazla güçlendirirler (Horton ve Mack, 2000). Yapılan çalışmalar pozitif sporculuk yaşamının, kuvvetli sosyal etkileşimler, güven ve kişisel kimlik kazanımı gibi önemli faktörlerin kuvvetli sporcu kimliği arasında önemli bağlantılarının olduğunu ortaya koymuştur (Reifsteck, 2011: 44).

Sportif yaşam tarzıyla birey hayatındaki faaliyetlerin büyük bir kısmını sporcu kimliğine hizmet edecek unsurlar arasında olabilir. Bireyin katılım gösterdiği spor etkinliğiyle bağlantılı olacak şekilde gerçekleştirdiği her davranışı sporcu kimliğine hizmet edebilecektir. Örneğin, futbol oynayan bir bireyin hayatına dair oluşturduğu davranış modelleri (düzenli uyuma, düzenli beslenme) kaynağını futbolcunun sporcu kimliğinden alabilir (Reifsteck, 2011: 44).

Sporcu kimliği, sporculara psikolojik yararlar sağladığı gibi aynı zamanda kuvvetli bir yapıyı da temsil etmektedir. Ancak sporcu kimliğinin tek başına bir sporcunun yaşamında merkez oluşturması, fiziksel ve psikolojik anlamda birtakım sıkıntıları da beraberinde getirebilir. Örneğin bir sporcunun aşırı düzeyde olan spor bağlılığı ve aşırı düzeyde antrenman yapması onu fiziksel ve psikolojik anlamda yüksek risk etkisi altına girmesine neden olabilir. Örneğin sporcunun takımında yer bulamaması, sakatlıklarla ilgili farklı deneyimler yaşaması ya da herhangi bir nedenle spor yaşantısının bitmesi gibi sebepler dolayısıyla onun psikolojik ve fiziksel anlamda risk altında olmasına neden olabilir. Öte yandan eğer bir sporcu için sahip olduğu kimliğinde sportif rol şiddeti ağırlıktaysa, kariyerleriyle ilgili önemli gelişmelerde çok ciddi duygusal bozukluklarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu sebeple bireylerde duygusal bozukluk hali daha olası bir hal alabilir ve bununla birlikte kişisel değer ve kişisel kimlik

algılamaları düşebilmektedir. Sporcu kimliği rolünü diğer rollerden ayrı olarak hayatlarının merkezinde tutan bu bireylerde depresif risk faktörlerinin etkisi artmakta, duygusal ve fiziksel sağlık olumsuz etkilenmekte ve izolasyon duygusu yaşanmasına neden olmaktadır. Yalnızca sporcu kimliği rolüne göre yaşantısındaki olaylara konsantre olan bireyler kişiliği içinde yer almakta olan diğer gelişim rollerinin oluşmasını ciddi anlamda sınırlayabilmektedirler (Horton ve Mack, 2000: 101).

Bununla birlikte yapılan çalışmalarda farklı etmenlerin sporcu kimliğini kuvvetlendirdiğini ortaya koymuştur. Örneğin, takım sporcusu olan bireylerin bireysel sporculara oranla teşvik ve ailesel desteğin sporcu kimliğini daha fazla güçlendirdiği bulunmuştur (Çetinkaya, 2010: 99).

Grove vd., (1997: 191), 48 eski elit sporcu üzerinde sporcu kimliği, kariyer sonlanması ve başa çıkma stratejileri üzerinde bir çalışma yapmışlardır. Araştırmacılar bu çalışmada; sosyal ve duygusal uyumlama, sporcu kimliğiyle başa çıkma süreçlerini, kariyer planı yapma ve emeklilik öncesi planlarında yaşadıkları karar verme sürecindeki endişeleri arasında anlamlı ilişkiler sergilendiği ortaya koymuştur.

Ayrıca, Lamont-Mills ve Christensen (2006: 472) yaptıkları çalışmada, sporcuların sporcu kimlikleri ve spor seviyeleri (elit, amatör ve rekreasyonel) arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, erkek katılımcılarda elit ve rekreasyonel grup arasında sosyal kimlik ve toplam puan açısından farka rastlanmıştır. Kadın katılımcılarda ise, elit ve rekreasyonel grup arasında toplam puan, sporda sınırlandırılmışlık ve sosyal kimlik açısından farka rastlandığı bildirilmiştir.

3.5. Aktivitelere İlişkin Cinsiyet Roller

Serbest zaman ve aktiviteleri tarihsel olarak erkeksi kabul edilmektedir (Anderson 2005: 260; Birrell ve Theberge 1994: 341; Hargreaves 1986: 109; Messner ve Sabo 1990: 758; Ross ve Shiness, 2008: 40). Bu bağlamda cinsiyet, kadınsılık ve erkeksilik ile ilgili stereotipik beklentilerle ilişkili bir sosyal yapıdır (Koivula, 1995: 543, 2001: 377; Kolmsten, Marsh ve Skaalvik, 2005: 625; Ross ve Shiness, 2008: 40). Jun (2008: 37) yaptığı doktora tezinde, fiziksel aktivitelerde cinsiyet rollerini (steroiplerini) tanımlamaya çalışan ilk sosyologlardan birinin Metheny olduğunu bildirmiştir. Yaptığı analiz bazı aktivitelerin kadınlar için erkeklerden daha "uygun" görülse de fiziksel aktivitelerin çoğunun "erkeksi" kabul edildiğini göstermiştir. Belli bir aktivitenin erkeksi veya kadınsı olarak sınıflandırılması aktivitenin estetik niteliği, fiziksel güç kullanımı ve dayanıklılık gibi çeşitli faktörlere dayandırılmıştır (Jun, 2008: 37). Metheny fiziksel aktivitelerin cinsiyetleştirilmesine ilişkin önermeyi neredeyse 40 yıl önce ortaya atmış olmasına rağmen, bu durum hemen hemen aynı

şekliyle kalmıştır (Koivula, 1995: 543, 2001: 377; Matteo, 1986: 417, 1988: 41). Örneğin, Colley vd., (1985: 103) öğrenciler üzerinde bir inceleme yapmış ve 50 farklı aktivitenin cinsiyetlere uygunluğu konusunda algılarını belirlemeye çalışmıştır. Spor dallarının çoğu, kadınların atılganlık ve saldırganlık gibi gerekli özneliklere (örn. erkeksi özellikler) sahip olmadığı algısından dolayı kadınlar için uygun olmayan aktiviteler olarak sınıflandırılmıştır. Aynı şekilde, Koivula (1995: 543) üniversite öğrencilerinin 41 farklı fiziksel aktivitenin cinsiyete uygunluğu konusunda fikir birliğine dayalı algısını incelemiştir. Aktivitelerden on beşi erkeksi (Yarış kızıağı, Boks, Beyzbol, İzcilik, Disk atma, Amerikan Futbolu, Hentbol, Buz hokeyi, Motor yarışı, Motor sporları, Yüksek atlama, Ragby, Futbol, Halter, Güreş) ve 7'si ise kadınsı (Aerobik, Bale, Dans, Buz pateni, Jimnastik, Binicilik, Senkronize yüzme) ve 19'u ise belirsiz (okçuluk, badminton, basketbol, bowling, kano, mukavemet kayağı, bisiklet, dalış, kayakla atlama, eskrim, golf, yüksek atlama, koşu, uzun atlama, maraton, mini golf, dağcılık, oryantiring, tüfekle atıcılık, hafif koşu, yelken, skuba, paten, softbol, squash, sörf, yüzme, masa tenisi, tenis, üç adım atlama, trampolin, voleybol, yürüyüş, rüzgar sörfü) olarak kabul edilmektedir. Daha sonra, Koivula (2001: 377) fiziksel eğlence aktivitelerini 12 faktöre dayalı ölçekleri esas olarak sınıflandırmış, görünüm ve çekicilik derecesinin (estetik, güzellik, zarafet ve seksilik) aktiviteleri kadınsı olarak belirleme kriteri olduğunu ortaya koymuştur. Hız, güç ve dayanıklılık öz nitelikleri ise büyük ölçüde erkeksi aktivite olarak algılanma düzeyi ile ilişkilidir.

3.6. Cinsiyet Kimliği ve Serbest Zaman Aktivitelerine Katılım

Cinsiyet kimliğinin serbest zaman aktivitelerine katılım üzerindeki etkisine deneysel olarak destek sağlayan çeşitli çalışmalar vardır (Colley vd., 1985: 103; Guillet vd., 2000: 417; Matteo, 1986: 417). Cinsiyet yönü güçlü olan yani biyolojik cinsiyete dayalı cinsel özellikleri olan (sex-typed) bireyler (örn. erkeksi kimliği güçlü kadınsı kimliği zayıf olan erkekler ve erkeksi kimliği zayıf kadınsı kimliği güçlü olan kadınlar) davranışlarını cinsiyetlerine yüklenen anlamla uyumlu olacak şekilde yönlendirme konusunda motive olurlar. Cinsiyet yönü güçlü olan kişiler kendilerine özgü imajı güçlendiren davranışları tercih eder, bu imaja zarar veren davranışlardan kaçınır (Colley vd., 1985: 103; Guillet vd., 2000: 417; Matteo, 1986: 417). Örneğin, Matteo (1986: 417) yaptığı ilk çalışmalarda cinsiyet yöneliminin cinsiyete uygun aktiviteler olarak algılanan aktivitelere katılımı nasıl etkilediğini analiz etmek için üniversite öğrencilerinin aktivitelere katılımını incelemiştir. Erkeklik boyutunda yüksek puana sahip erkeklerin, kadınsı sporları tecrübe etme ve bunlara katılım düzeyinin hem erkeksi hem kadınsı boyutlarda yüksek veya düşük puanlara sahip olan erkeklere göre önemli

ölçüde düşük olduğunu ortaya koymuştur. Aynı şekilde, cinsiyete uygunluk ölçeğinde (kadınsılık gibi) yüksek puana ve cinsiyetle uygunsuzluk ölçeğinde (erkeksilik gibi) düşük puana sahip kadın katılımcıların erkeksi fiziksel aktivitelere katılım düzeyinin, her iki ölçekte de yüksek veya düşük puan alan kadınlara göre anlamlı ölçüde düşük olduğu bildirilmiştir. Bunun dışında, Colley vd., (1985: 103) tarafından cinsiyet kimliği ile takım sporları ve bireysel sporlara katılım konusunda yapılan araştırmada bu sporlara katılanların erkeksi kimlik seviyesinin katılmayanlara göre daha yüksek olduğu konusunda kanıtlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar erkeksi boyutu daha yüksek olan kadın üniversite öğrencilerini çeken takım sporlarının erkeksi niteliğine bağlanmıştır.

Birçok çalışmada da kadın atletlerin, atlet olmayan kadınlara kıyasla cinsiyet kimliğine odaklanılmıştır. Araştırma bulguları, spor katılımcılarının kendilerini erkeksi olarak tanımlama ihtimalinin daha yüksek olmasından dolayı, erkeksi kimliğin kadın atletleri atlet olmayan yaşlılarından başarılı bir şekilde ayırt ettiğini göstermiştir (Hall vd., 1986: 389; Miller ve Levy, 1996: 111). Eccles vd., (1983: 91) beklenti-değer modelinin test edildiği yakın zaman önce yapılan bir çalışmada, kadın atletlerin cinsiyet rolü yönelimlerinin hentbola devamlı katılım ihtimali üzerindeki etkisini irdelemiştir. Çalışmada, bir sonraki sezona katılan oyuncular hentbolu bırakanlara göre erkeksi kimlik açısından daha yüksek puana almıştır. Ancak, kadınsılık ve spor dallarına katılım sonuçlarının belgelendirildiği çalışmalar zaman zaman birbiriyle çelişmektedir. Bazı araştırmacılarda kadın katılımcıların spor dallarına katılmayan kadınlara göre daha düşük kadınsı kimlik seviyeleri gösterdiği bildirilirken, diğer bazı araştırmalarda ise kadın atletlerle atlet olmayan kadınlar arasında kadınsı cinsiyet kimliği seviyesi açısından herhangi bir fark olmadığı ortaya konmuştur (Colker ve Widom, 1980: 47; Hall vd., 1986: 379; Lantz ve Shroeder, 1999: 545; Miller ve Levy, 1996: 111).

3.7. Cinsiyet Kimliği ve Serbest Zaman Kimliği Arasındaki İlişki

Kimliklerin birbiriyle ortak anlamlar boyutu yoluyla ilişkili olduğu söylenir (Burke, 1980: 18; Heise, 1979: 147; Stets, 1995: 129). Stets'e göre (1995: 129) bir kimlik ile bağlantılı anlamlar bir başka kimliğin anlamları ile örtüşebilir. Cinsiyet kimliği ile hakimiyet kimliği arasındaki ilişki üzerine yapılan bu çalışmada, Stets (1995: 132) iki kimliğin, hakimiyetin "insanların kendilerini yaşamlarını önemli ölçüde etkileyen güçlerin kontrolünde olma düzeyine göre tanımlandığı, ortak "kontrol" anlamı yoluyla birbirine bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Stets çalışmasında aynı zamanda cinsel kimliğin hâkimiyet kimliğini etkilediğini ve iki kimlik arasındaki nedensellik ilişkisini de göstermiştir. Bu nedensellik, zaten oluşmuş olan kimliğin kişiyi yaşamında kendisini daha sonra gösterecek şekilde etkilediği, kurgunun geçici ayrımının bir ürünü olmuştur (Stets, 1995: 132). Kişinin çekirdek veya temel cinsiyet

kimliği iki veya üç yaş civarında Őekillendiđi için (Katz, 1986: 21), bireyin cinsiyet kimliği, cinsiyet kimliğinden daha sonra Şekillenen hakimiyet kimliğini etkilemektedir. Buna göre, benlik tutarlı olma mücadelesi verdiği için bir kimliğin diğer kimlikler üzerinde yansımaları vardır (Stets, 1995: 132). Yakın zaman önce Stets ve Biga (2003: 398) cinsiyet kimliğinin itina ve başkalarına yönelimlilik ile örtüşen anlamları yoluyla çevresel kimlikle (rn. Çevresel davranışlarla ilgili kimlik) pozitif ilişkiye sahip olduğu hipotezini ortaya atmıştır. Araştırmacılar çalışmalarında çevresel durumun sonuçları konusunda sahip olunan farkındalığa rağmen cinsiyet kimliğinin evre yanlısı davranışları etkilediğini ortaya koymuştur. Aynı Şekilde, Heise (1979: 147) insanların semantik alanda yer alan anlamların benzer boyutları üzerinden kimlik seçimleri yaptığını ileri sürmüştür.

Kimlik kuramcılarına göre, aynı anda birbirine zıt ve etkin iki kimliğe sahip olmak, birinin doğrulanması diğerinin uyumsuzluk seviyesinde artışa yol açacağı için sıkıntıya neden olur (Kahn vd., 1964: 125; Rizzo vd., 1970: 150).

Serbest zaman deneyimi ve erkeksi cinsiyet kimliğinin uyumluluğu göz önünde tutulursa, serbest zaman kimliği, özellikle fiziksel eğlence aktiviteleriyle ilgili olarak, paylaşılan semantik boyutlar yoluyla erkeksi cinsiyet kimliği ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca, daha belirgin erkeksi kimlikleri olan bireylerin muhtemelen daha güçlü bir serbest zaman kimliğine sahip olması beklenirken, daha güçlü bir kadınsı kimliğe sahip kişiler muhtemelen daha zayıf bir serbest zaman kimliğine sahip olacaktır (Lantz ve Schroeder, 1999: 545). Cinsiyet kimliği ve fiziksel aktivitelere katılım arasındaki ilişki üzerine yapılan kayda değer sayıda çalışmaya rağmen, cinsiyet kimliğinin serbest zaman kimliği üzerindeki etkisinin deneysel açıdan incelendiği tek bir çalışma vardır. Lantz ve Schroeder'in (1999: 545) dört yüz niversite ğrencisi üzerinde yaptıkları çalışma fiziksel eğlence aktiviteleri ile ilişkili olan kimliğin erkeksilik ile pozitif, kadınsılık ile negatif ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TENİS OYNAYAN BİREYLERİN CİNSİYET ROLLERİN (FEMİNEN/ERKEKSİ), SERBEST ZAMAN KİMLİKLERİNİN VE SERBEST ZAMAN KATILIMLARININ İNCELENMESİ

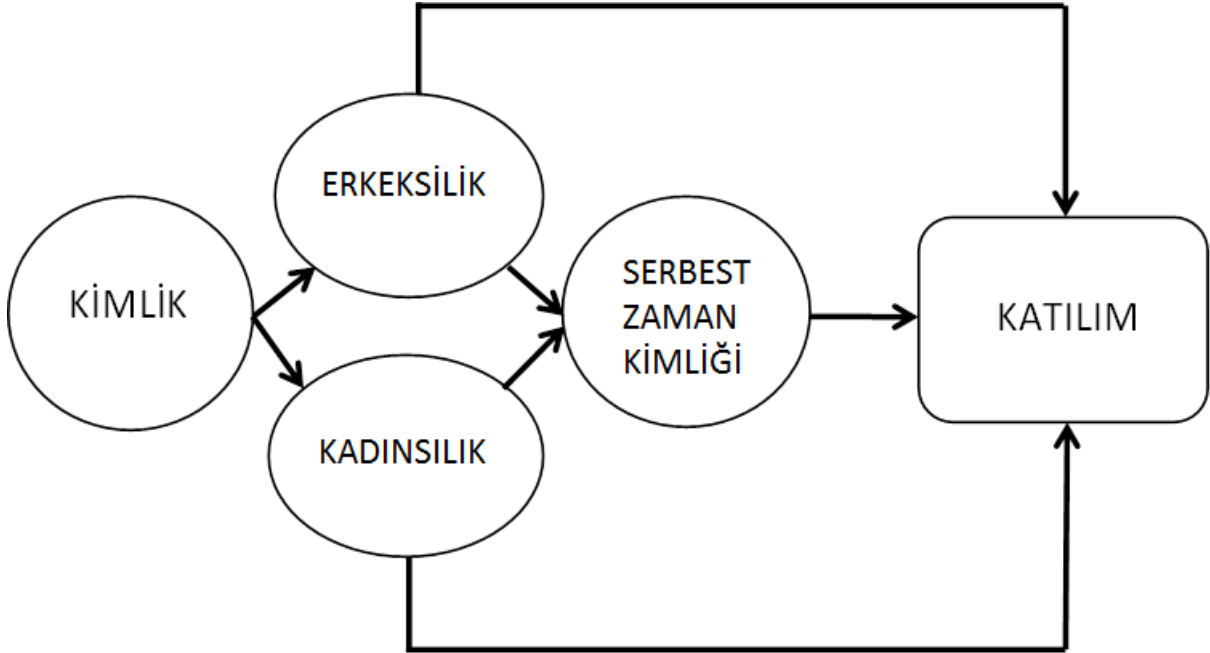
4.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Cinsiyet ifadesi bireylerin davranışlarına sosyal açıdan daha kadınsı veya daha erkeksi olarak tanımlandıkları şeklinde kılavuzluk etmektedir. Örneğin, daha kadınsı cinsiyet rollerine sahip bireyler daha kadınsı davranışları benimser ve mümkün olduğunca erkeksi davranışlardan kaçınır. Cinsiyet rolünün fiziksel serbest zaman aktivitelerine katılım üzerindeki etkisine deneysel olarak destek sağlayan çeşitli çalışmalar vardır. Cinsiyet yönü güçlü olan bireyler davranışlarını cinsiyetlerine yüklenen anlamla uyumlu olacak şekilde yönlendirme konusunda motive olurlar. Cinsiyet yönü güçlü olan kişiler kendilerine özgü imajı güçlendiren davranışları tercih eder, bu imaja zarar veren davranışlardan kaçınır. Serbest zaman ve fiziksel serbest zaman aktiviteleri tarihsel olarak erkeksi kabul edilmektedir. Bu esas olarak cinsiyet, kadınsılık ve erkeksilik ile ilgili stereotipik beklentilerle ilişkili bir sosyal yapıdır. Birçok çalışmada da kadın atletlerin, atlet olmayan kadınlara kıyasla cinsiyet rolüne odaklanılmıştır. Araştırma bulguları, spor katılımcılarının kendilerini erkeksi olarak tanımlama ihtimalinin daha yüksek olmasından dolayı, erkeksi rolün kadın atletleri atlet olmayan yaşlılarından başarılı bir şekilde ayırt ettiğini göstermiştir. Kadınsılık ve spor dallarına katılım sonuçlarının belgelendirildiği çalışmalar zaman zaman birbiriyle çelişmektedir. Bazı araştırmacılar kadın katılımcıların spor dallarına katılmayan kadınlara göre daha düşük kadınsı rol seviyeleri gösterdiği bildirilirken, diğer bazı araştırmalar ise kadın atletlerle atlet olmayan kadınlar arasında kadınsı cinsiyet rolü seviyesi açısından herhangi bir fark olmadığı ortaya konmuştur.

Tüm bu bilgiler doğrultusunda, çalışmanın amacı, tenis oynayan bireylerin bazı demografik özelliklerine göre cinsiyet rolleri, serbest zaman kimlikleri ve serbest zaman katılımlarının farklılaşp farklılaşmadığının ayrıca, cinsiyet rolleri, serbest zaman kimlikleri ve serbest zaman katılımları arasındaki ilişkinin incelenmesi olarak belirlenmiştir.

4.2. Araştırma Modeli:

Çalışmanın yöntemi amacına göre tanımlayıcı, yapılış zamanına göre kesitsel, veri toplama yöntemine göre anket çalışmasıdır. Araştırma tarama modeliyle tasarlanmıştır (Şekil 4.1.).

Şekil 4.1 Araştırma Hipotez Modeli

4.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Tez çalışmasının evrenini Antalya ilinde farklı spor kulüplerinde düzenli olarak tenis oynayan kadın ve erkek bireyler oluşturmuştur. Çalışmanın örneklemini rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmiş serbest zamanlarında düzenli olarak tenis oynayan, 91 kadın ($Ort_{yaş}=35.12\pm 10.55$) ve 162 erkek ($Ort_{yaş}=37.67\pm 10.88$) toplam ($Ort_{yaş}=36.75\pm 10.76$) birey oluşturmuştur.

4.4. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak 3 bölümden oluşan bir anket formu kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Çalışmanın birinci bölümde, katılımcılara ait demografik bilgilerin irdelendiği “Kişisel Bilgi Formu” formu kullanılmıştır. Bu formda, bireylerin yaş, cinsiyet, kaç yıldır düzenli olarak tenis oynadığı, haftada kaç gün ve kaç saat tenis oynadığı, tenis sporunda almış olduğu dereceler ve son 1 yılda katılmış olduğu turnuvalardaki toplam maç sayıları sorulmuştur. Formdan elde edilen bilgiler doğrultusunda, bireylerin demografik verilerinin yanı sıra bireylerin bir yıl ve üzeri serbest zamanlarında tenis oynadıkları yıl değerlendirilmiştir.

BEM Cinsiyet Rolü Envanteri: Çalışmanın ikinci bölümünde, Sandra L. BEM tarafından 1974 senesinde geliştirilmiş ve Dökmen tarafından (1991: 81) geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Toplam 60 maddeden oluşan ölçek “kadınsılık”, “erkeksilik” ve “sosyal beğenirlik” olmak üzere üç ayrı alt ölçek içermektedir. Birçok araştırmada olduğu gibi, bu çalışmada da cinsiyet açısından tümüyle nötr olan Sosyal Beğenirlik Alt Ölçeği” kullanılmamıştır. Dökmen, (1991: 81)’in geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında, daha önce geliştirilmiş olan Cinsiyet Rollerini ile ilgili Kalıp Yargı Ölçeği ölçüt olarak kullanılmış ve bu ölçeğin kadınsılık ve erkeksilik alt ölçekleri ile BEM Cinsiyet Rolü Envanteri’nin kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Kadınsılık için $r=0.51$, ve erkeksilik için $r=0.63$). Ölçeğin iki yarı güvenilirlik katsayısı ise kadınsılık için 0.77, erkeksilik içinse 0.71 dir (Kavuncu, 1987). Yapılan çalışmada ise, ölçeğin güvenilirlik katsayısı kadınsılık için 0.76, erkeksilik içinse 0.80’dir.

Envanterde katılımcılardan kendilerini 7 dereceli bir ölçekte (1: bana göre hiçbir zaman doğru değil; 7: bana göre her zaman doğru) değerlendirmeleri istenmiş, alt ölçeklerde yer alan maddelere verilen yanıtlar ayrı ayrı toplanmıştır. Bu işlemden sonra örneklemin kadınsılık ve erkeksilik puanlarının ortancası hesaplanmıştır. Kadınsılık puanı örneklemin ortancasının üzerinde, erkeksilik puanı ortancanın altında kalanlar kadınsı (feminine); erkeksilik puanı örneklemin ortancasından yüksek, kadınsılık puanı düşük olanlar erkeksi (masculine); hem kadınsılık hem de erkeksilik puanları örneklemin ortancasının üzerinde olanlar androjen (androgynous); her iki puanı da ortancanın altında olanlar belirsiz (undifferentiated) bireyler olarak sınıflandırılmıştır.

Sporcu Kimliği Ölçeği: Çalışmanın üçüncü bölümünde, Brewer vd., (1993: 237) tarafından geliştirilen, Cieslak (2004: 179) tarafından modifiye edilen “Sportif Kimlik Ölçeği-Athletic Identity Measurement Scale AIMS-Plus” ve Jun (2008: 23) tarafından “Serbest Zaman Kimliği Ölçeği-Leisure Identity” olarak adapte edilen ölçek kullanılmıştır. Ölçek katılımcıların serbest zaman kimliklerini tanımlamalarına yöneliktir. Ölçek; beşli Likert tipi (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) şeklinde derecelendirilen, Sosyal Kimlik, Kendini Tanıma, Dışlanma, Olumsuz Duyuşsallık ve Olumlu Duyuşsallık olmak üzere 22 maddeden ve beş faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin Chronbach’s Alpha katsayıları “Sosyal Kimlik” alt faktörü için $\alpha=.86$, “Kendini Tanıma” alt faktörü için $\alpha=.90$, “Dışlanma” alt faktörü için $\alpha=.89$, “Olumsuz Duyuşsallık” alt faktörü için $\alpha=.80$ ve Olumlu Duyuşsallık için $\alpha=.89$ olarak bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi sonucu uyum indexleri ($\chi^2=567.10$, $df=125$, RMSEA=.088, NNFI=.97, CFI=.98) şeklinde bulunmuş olup, iyi düzeyde değerler aralığında olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin Türkçe adaptasyon çalışması Öztürk ve Koca

(2013) tarafından yapılmış olup, ölçekten alınabilecek en düşük puanın 7 (Sporcu kimliğinin düşük düzeyde olduğuna işarettir), en yüksek puanının ise, 49 (Sporcu kimliğinin yüksek düzeyde olduğuna işarettir) olduğu bildirilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun Cronbach's Alfa katsayısı $\alpha=.81$ olarak verilmiştir (Öztürk ve Koca, 2013). Çalışmamızda ise, formun Cronbach's Alfa katsayısı $\alpha=.83$ olarak bulunmuşken, sosyal kimlik alt boyutunun Cronbach's Alfa katsayısı $\alpha=.68$, sporda sınırlandırılmışlık alt boyutunun Cronbach's Alfa katsayısı $\alpha=.76$, olumsuz duyusallık alt boyutunun Cronbach's Alfa katsayısı $\alpha=.68$ olarak bulunmuştur.

4.5. Verilerin Toplanması ve Prosedürü

Çalışmada kullanılan ölçekler, Antalya ilinde bulunan dört farklı tenis kulübüne düzenli olarak gelen 253 bireye yüz yüze görüşmeler şeklinde uygulanmıştır. Çalışmaların başında tüm kulüp yöneticilerine çalışmanın amacı ve içeriği hakkında bilgi verilerek gerekli izinler alınmıştır. Tüm bireylere gönüllülük esasına dayanarak, çalışmanın amacı ve uygulanan anket hakkında bilgilendirilmeler yapılmış ve rızaları alınmıştır. Bireylere anket uygulanmadan önce yaşları, en az bir yıldır haftada iki gün düzenli olarak ya da lisanslı olarak herhangi bir kulüpte profesyonel tenis oynayıp oynamadıkları sorulmuştur. 18 yaşın altında ve bir yıldan az tenis oynayan bireylerin yanı sıra profesyonel ve lisanslı tenis sporcularına da anket uygulanmamıştır. Çalışmanın verimliliği açısından anket bireylere aktivite öncesinde ya da sonrasında uygulanmıştır. Anket sırasıyla kişisel bilgi formu, sporcu kimliği ve BEM kişilik envanteri şeklinde uygulanmış ve her bir görüşme ortalama on dakika sürmüştür.

4.6. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizinde frekans (%), aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (Ss) kullanılmıştır. Farklılığı tespit etmek için ise normal dağılım ve homojenlik koşulları yerine gelmediğinden iki bağımsız grupta Non-parametrik testlerden Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. İlişki testlerinde normal dağılım koşullarının test edilmesinde One Sample Kolmogorov Smirnov kullanılmış, normal dağılım koşulları yerine gelmediğinden ilişkiyi saptamak için Spearman'ın sıralama korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Sonuçlar .05 ve .01 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

4.7. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları

Bu bölümde yapmış olduğumuz araştırmanın bulguları ve yorumları yer almaktadır. Bu bölüm tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra verilerin korelasyonu ve katılımcı kadın ve erkek bireylerin ayrı ayrı veri analizleri sunulmuştur. Cinsiyet rolünün serbest zaman kimliğine ve katılımına etkisine de yine bu bölümde yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Tüm Katılımcıların Sporcu Kimliği ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikleri

Sporcu Kimliği	<i>n</i>	\bar{X}	<i>Ss</i>
Sosyal Kimlik	253	4.85	1.29
Sporda Sınırlandırılmışlık	253	4.97	1.46
Olumsuz Duyuşsallık	253	5.30	1.62
Genel Toplam	253	5.01	1.20

Çalışmaya katılmış olan 253 bireye uygulanan sporcu kimliği anketi sonuçlarına göre, katılımcıların sporcu kimliği puan ortalaması 5.01 ± 1.20 , sosyal kimlik alt boyutu puanları ortalaması 4.85 ± 1.29 , sporda sınırlandırılmışlık alt boyutu ortalama puanları 4.97 ± 1.46 ve olumsuz duyuşsallık alt boyutu ortalama puanlarının ise 5.01 ± 1.6 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Sporcu Kimliği ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikleri

	Sporcu Kimliği	<i>n</i>	\bar{X}	<i>Ss</i>
Kadın	Sosyal Kimlik	91	4.75	1.35
	Sporda Sınırlandırılmışlık	91	4.93	1.45
	Olumsuz Duyuşsallık	91	5.45	1.58
	Genel Toplam	91	5.00	1.23
Erkek	Sosyal Kimlik	162	4.91	1.25
	Sporda Sınırlandırılmışlık	162	4.99	1.47
	Olumsuz Duyuşsallık	162	5.21	1.65
	Genel Toplam	162	5.02	1.18

Çalışmaya katılmış olan 91 kadın bireye uygulanan sporcu kimliği ölçeği sonuçlarına göre, katılımcıların ölçek genel puan ortalaması 5.00 ± 1.23 , sosyal kimlik alt boyutu puanları ortalaması 4.75 ± 1.35 , sporda sınırlandırılmışlık alt boyutu ortalama puanları 4.93 ± 1.45 ve olumsuz duyuşsallık alt boyutu ortalama puanlarının ise 5.45 ± 1.58 olduğu belirlenmiştir.

Çalışmaya katılmış olan 162 erkek bireye uygulanan sporcu kimliği ölçeği sonuçlarına göre, katılımcıların ölçek genel puan ortalaması 5.02 ± 1.18 , sosyal kimlik alt boyutu puanları ortalaması 4.91 ± 1.25 , sporda sınırlandırılmışlık alt boyutu ortalama puanları 4.99 ± 1.47 ve olumsuz duyuşsallık alt boyutu ortalama puanlarının ise 5.21 ± 1.65 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.3. Katılımcı Erkek ve Kadınların Sporcu Kimliği Açısından Aralarındaki Farklar

Sporcu Kimliği	<i>Kadın</i> (<i>n=91</i>)	<i>Erkek</i> (<i>n=162</i>)	<i>z</i>	<i>p</i>
Sosyal Kimlik	4.75±1.35	4.91±1.25	-.847	.397
Sporda Sınırlandırılmışlık	4.93±1.45	4.99±1.47	-.416	.677
Olumsuz Duyuşsallık	5.45±1.58	5.21±1.58	-1.081	.280
Genel Toplam	5±1.23	5.02±1.18	-.037	.971

Çalışmaya katılan bireylerin sporcu kimliği verilerine uygulanan Mann-Whitney testine göre, kadın ve erkek bireyler arasında sporcu kimliği ve alt boyutları açısından anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4.4. Tüm Katılımcıların BEM ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikleri

BEM	<i>n</i>	\bar{X}	<i>Ss</i>
Erkeksilik	253	109.70	12.74
Kadınsılık	253	108.55	11.67

Çalışmaya katılan 253 bireye uygulanan BEM cinsiyet rolü envanteri sonuçlarına göre, kadın ve erkek katılımcıların erkeksilik alt boyutu puanlarının ortalaması 109.70±12.74 ve yine tüm kadın ve erkek katılımcıların kadınsılık alt boyutu puan ortalamaları 108.55±11.67 olarak belirlenmiştir. Bu sonuca göre tüm kadın ve erkek katılımcıların erkeksilik rolünün daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4.5. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Bem ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikleri ve Aralarındaki Farklar

BEM	<i>Kadın</i> (<i>n=91</i>)	<i>Erkek</i> (<i>n=162</i>)	<i>z</i>	<i>p</i>
Kadınsılık	111.57±12.60	106.85±10.79	-3.677	.000
Erkeksilik	107.34±11.34	111.03±13.31	-2.589	.010

Çalışmaya katılan 91 kadın bireye uygulanan BEM cinsiyet rolü envanteri sonuçlarına göre, kadınsılık alt boyutu puanlarının ortalaması 111.57±12.60 ve erkeksilik alt boyutu puan ortalamalarının ise, 107.34±11.34 olduğu belirlenmiştir.

Çalışmaya katılan 162 erkek bireye uygulanan BEM cinsiyet rolü envanteri sonuçlarına göre, kadınsılık alt boyutu puanlarının ortalaması 106.85±10.79 ve erkeksilik alt boyutu puan ortalamalarının ise, 111.03±13.31 olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca çalışmaya katılan erkek ve kadın bireyler arasında BEM kadınsılık ve erkeksilik alt boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmıştır ($p < .05$, $p < .01$).

Bu sonuca göre kadınların kadınsılık rollerinin ve erkeklerin erkeksilik rollerinin karşı cinse göre anlamlı olarak yükseklik göstermektedir.

Tablo 4.6. Tüm Katılımcıların Cinsiyet Rollerinin Dağılımını Gösteren Tablo

Cins	Cinsiyet Rolü				Toplam
	Erkeksi	Kadınsı	Androjen	Belirsiz	
Kadın	11 (4.3%)	34 (13.4%)	23 (9.1%)	23 (9.1%)	91 (36.0%)
Erkek	42 (16.6%)	20 (7.9%)	51 (20.2%)	40 (19.4%)	162 (64.0%)
Toplam	53 (20.9%)	54 (21.3%)	74 (29.2%)	72 (28.5%)	253 (100%)

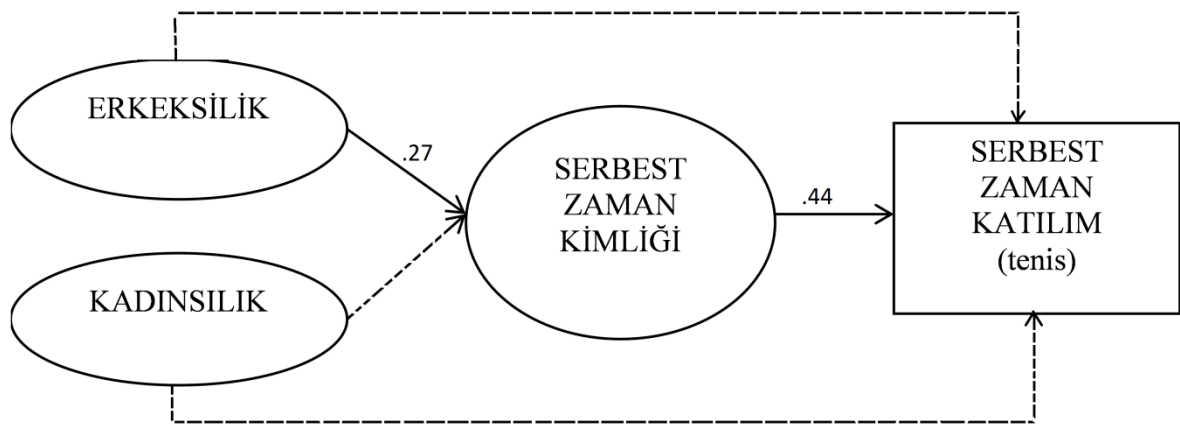
Ölçeğin yöntemsel değerlendirme aşamasında; örneklemin kadınsılık ve erkeksilik puanlarının ortancası hesaplanmıştır, buna göre hem kadınsılık ve erkeksilik puanlarının ortancası 110 olarak bulunmuştur. Kadınsılık puanı örneklem ortancasının üzerinde, erkeksilik puanı ortancanın altında kalanlar kadınsı (feminine); erkeksilik puanı örneklem ortancasından yüksek, kadınsılık puanı düşük olanlar erkeksi (masculine); hem kadınsılık hem de erkeksilik puanları örneklem ortancasının üzerinde olanlar androjen (androgynous); her iki puanı da ortancanın altında olanlar belirsiz (undifferentiated) bireyler olarak sınıflandırılmıştır. Çalışmaya katılan toplam 253 bireye uygulanan cinsiyet rolü envanterine göre bireylerin toplam %20.9'unun erkeksi, %21.3'ünün kadınsı, %29.2'sinin androjen, %28.5'inin ise belirsiz cinsiyet rolüne sahip olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya katılan 91 kadın bireyin cinsiyet rolü dağılımlarına bakıldığında, %4.3'ünün erkeksi, %13.4'ünün kadınsı, %9.1'inin androjen, %9.1'inin ise belirsiz cinsiyet rolüne sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, çalışmaya katılan 162 erkek bireyin cinsiyet rolü dağılımlarına bakıldığında ise, %16.6'sının erkeksi, %7.9'unun kadınsı, %20.2'sinin androjen ve %19.4'ünün ise belirsiz cinsiyet rolüne sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.7. Tüm Katılımcıların Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7
Tenis yıl (1)							
Sporcu Kimliği(2)	.439**						
Sosyal Kimlik(3)	.414**	.876**					
Sporda Sınırlandırılmışlık(4)	.396**	.836**	.656**				
Olumsuz Duyuşsallık(5)	.235**	.750**	.463**	.472**			
BEM Kadınsılık(6)	.056	.122	.106	.130*	.067		
BEM Erkeksilik(7)	.108	.265**	.224**	.208**	.230**	.270**	

* $p < .05$, ** $p < .01$

Çalışmaya katılan bireylere uygulanmış olan anketlerin alt boyutları arasındaki ilişkilerin değerlendirildiği Spearman korelasyon testi sonuçlarına göre, katılımcıların serbest zaman aktivitesi olarak oynadıkları tenis yıllarının ortalaması ile BEM cinsiyet rolü envanteri sonuçları arasında anlamlı ilişki olmadığı (kadınsılık: $r = .056$, $p = .377$; erkeksilik: $r = .108$, $p = .086$) belirlenmiştir. Tenis oynama yılı ile sporcu kimliği toplam puan ve alt boyutları arasında ise, pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Sporcu kimliği anketi sonuçlarının ortalama puanları ve tüm alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Sporcu kimliği ile BEM cinsiyet rolü envanteri arasında kadınsılık alt boyutunda anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken ($r = .122$, $p = .053$), erkeksilik alt boyutu ile arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Sporcu kimliği anketi sosyal kimlik alt boyutu puanları ile sporcu kimliği anketi sonuçlarının ortalama puanları ve tüm alt boyutlar arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Sosyal kimlik ile BEM cinsiyet rolü envanteri arasında kadınsılık alt boyutunda anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken ($r = .106$, $p = .091$) erkeksilik alt boyutu ile arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Sporda sınırlandırılmışlık alt boyutu ile diğer alt boyutlardan farklı olarak BEM cinsiyet rolünün hem kadınsılık hem de erkeksilik alt boyutları ile pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğu belirlenmiştir ($p < .05$, $p < .01$ sırasıyla kadınsılık, erkeksilik). Olumsuz duyusallık alt boyutunda ise, yine BEM kadınsılık alt boyutu arasında anlamlı ilişki olmadığı ($r = .067$, $p = .289$) ancak erkeksilik alt boyutu ile pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). BEM cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ile erkeksilik alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$).

Şekil 4.2 Tüm Katılımcılar için Kimlik Modeli

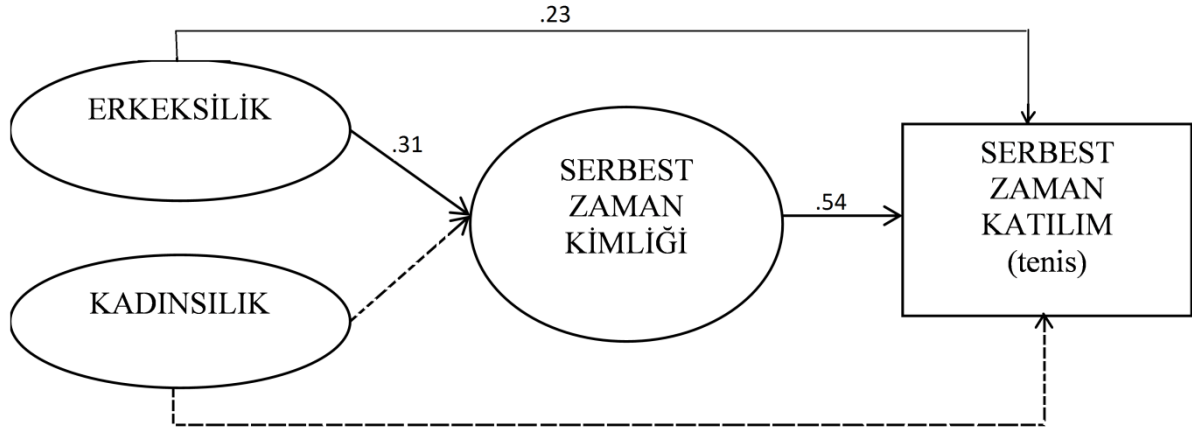
Not: Kesikli çizgiler anlamlılık düzeyinin $p > .05$ olduğu durumları ifade eder.

Tablo 4.8. Katılımcı Kadınlar için Spearman Korelasyon Analiz Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7
Tenis yıl (1)							
Sporcu Kimliği (2)	.540**						
Sosyal Kimlik (3)	.435**	.887**					
Sporada Sınırlandırılmışlık (4)	.518**	.841**	.637**				
Olumsuz Duyuşsallık (5)	.384**	.775**	.529**	.542**			
BEM Kadınsılık (6)	.191	.091	-.010	.165	.109		
BEM Erkeksilik (7)	.225*	.309**	.231*	.326**	.217*	.224*	

* $p < .05$, ** $p < .01$

Çalışmaya katılan 91 kadın bireye uygulanmış olan anketlerin alt boyutları arasındaki ilişkilerin değerlendirildiği Spearman korelasyon testi sonuçlarına göre, katılımcıların serbest zaman aktivitesi olarak oynadıkları tenis yıllarının ortalaması ile BEM cinsiyet rolü envanteri kadınsılık sonuçları arasında anlamlı ilişki olmadığı ($r = .191$, $p = .070$) ancak erkeksilik alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .05$). Tenis oynama yılı ile sporcu kimliği toplam puan ve alt boyutları arasında ise, pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Sporcu kimliği anketi sonuçlarının ortalama puanları ve tüm alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Sporcu kimliği ile BEM cinsiyet rolü envanteri arasında kadınsılık alt boyutunda anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken ($r = .091$, $p = .391$), erkeksilik alt boyutu ile arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Sporcu kimliği anketi sosyal kimlik alt boyutu puanları ile sporcu kimliği anketi sonuçlarının ortalama puanları ve tüm alt boyutlar arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Sosyal kimlik ile BEM cinsiyet rolü envanteri arasında kadınsılık alt boyutunda anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken ($r = -.010$, $p = .922$) erkeksilik alt boyutu ile arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .05$). Sporda sınırlandırılmışlık alt boyutu ile BEM cinsiyet rolünün kadınsılık alt boyutu ile arasında anlamlı ilişki olmadığı ($r = .165$, $p = .119$), erkeksilikte ise pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Sporcu kimliği diğer alt boyutları ve toplam puan ile arasında ise yine pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğu bulunmuştur. Olumsuz duyuşsallık alt boyutunda ise, yine BEM kadınsılık alt boyutu arasında anlamlı ilişki olmadığı ($r = .109$, $p = .305$) ancak erkeksilik alt boyutu ile pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .05$). BEM cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ile erkeksilik alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .05$).

Şekil 4.3 Kadın Katılımcılar için Kimlik Modeli

Not: Kesikli çizgiler anlamlılık düzeyinin $p > .05$ olduğu durumları ifade eder.

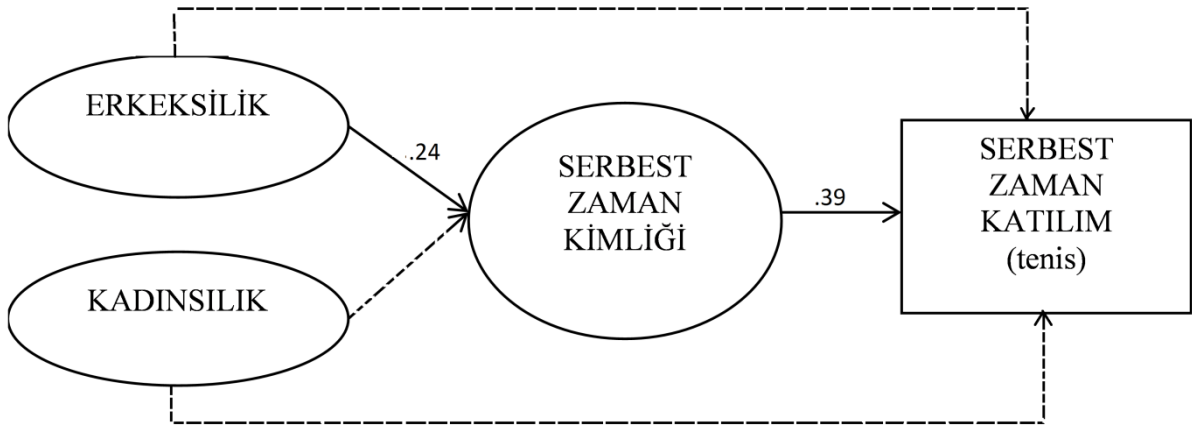
Tablo 4.9. Katılımcı Erkekler için Spearman Korelasyon Analiz Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7
Tenis yıl (1)							
Sporcu Kimliği (2)	.393**						
Sosyal Kimlik (3)	.402**	.872**					
Sporda Sınırlanmışlık (4)	.338**	.838**	.668**				
Olumsuz Duyuşsalılık (5)	.173*	.734**	.438**	.440**			
BEM Kadınsılık (6)	.031	.151	.200*	.124	.020		
BEM Erkeksilik (7)	.032	.244**	.207**	.144	.261**	.371**	

* $p < .05$, ** $p < .01$

Çalışmaya katılan 162 erkek bireye uygulanmış olan anketlerin alt boyutları arasındaki ilişkilerin değerlendirildiği spearman korelasyon testi sonuçlarına göre, katılımcıların serbest zaman aktivitesi olarak oynadıkları tenis yıllarının ortalaması ile BEM cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ve erkeksilik alt boyutları ile arasında anlamlı ilişki olmadığı (kadınsılık: $r = .031$, $p = .691$; erkeksilik: $r = .032$, $p = .686$) bulunmuştur. Tenis oynama yılı ile sporcu kimliği toplam puan ve alt boyutları arasında ise, pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$, $p < .05$). Sporcu kimliği anketi sonuçlarının ortalama puanları ve tüm alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Sporcu kimliği ile BEM cinsiyet rolü envanteri arasında kadınsılık alt boyutunda anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken ($r = .151$, $p = .055$), erkeksilik alt boyutu ile arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Sporcu kimliği anketi sosyal kimlik alt boyutu puanları ile sporcu kimliği anketi sonuçlarının ortalama puanları ve tüm alt boyutlar arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). Sosyal kimlik ile BEM cinsiyet rolü envanteri arasında kadınsılık ve erkeksilik alt boyutunda anlamlı bir ilişki gözlenmiştir ($p < .05$, $p <$

.01). Sporda sınırlandırılmışlık alt boyutu ile BEM cinsiyet rolünün kadınsılık ve erkeksilik alt boyutları ile arasında anlamlı ilişki olmadığı ($r = .124, p = .115$; $r = .144, p = .068$) belirlenmiştir. Sporcu kimliği diğer alt boyutları ve toplam puan ile arasında ise yine pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğu bulunmuştur ($p < .01$). Olumsuz duyusallık alt boyutunda ise, yine BEM kadınsılık alt boyutu arasında anlamlı ilişki olmadığı ($r = .020, p = .798$) ancak erkeksilik alt boyutu ile pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$). BEM cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ile erkeksilik alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < .01$).

Şekil 4.4 Erkek Katılımcılar İçin Kimlik Modeli

Not: Kesikli çizgiler anlamlılık düzeyinin $p > .05$ olduğu durumları ifade eder.

SONUÇ

Çalışmaya Antalya ilinde 4 farklı spor tesisinde en az bir yıldır düzenli tenis oynayan 162 erkek ve 91 bayan toplam 253 birey katılmıştır. Katılımcılara demografik verilerin yer aldığı kişisel bilgi formu, BEM cinsiyet kimliği envanteri ve sporcu kimliği anketi uygulanmıştır. Yapılan çalışmanın verileri; tüm katılımcılar, kadın ve erkek katılımcılar için ayrı ayrı analiz edilmiştir. Veriler kadın ve erkek katılımcılar arasındaki farklar ve envanterler arasındaki ilişkiler şeklinde iki bölüm olarak incelemiştir. Yapılan incelemeler sonucunda,

- Sporcu kimliği anketi toplam puan ve alt boyutlar açısından erkek ve kadın katılımcılar arasında herhangi bir farka rastlanmamıştır. Bu sonuca göre serbest zaman aktivitesi olarak tenis oynayan kadın ve erkek bireylerin sporcu kimliklerinin benzer olduğu söylenebilir.

- BEM cinsiyet kimliği envanteri sonuçlarına göre, kadın katılımcıların kadınsılık, erkek katılımcıların ise erkeksilik puanlarının yüksek olduğu ve her iki cinsiyet rolü bakımından kadın ve erkek bireyler arasında istatistiksel olarak da anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre, katılımcıların cinsiyetlerine uygun cinsiyet rolü sergiledikleri söylenebilir. Yine BEM cinsiyet kimliği envanteri sonucuna göre, kadın katılımcıların kadınsılıktan sonra benimsedikleri en yüksek cinsiyet rolünün androjen ve belirsiz cinsiyet rolleri olduğu saptanmıştır. Erkek katılımcılarda ise bu durum en yüksek androjen, daha sonra erkeksilik ve belirsiz cinsiyet rolü kimliği olarak sıralanmaktadır.

Tüm katılımcıların Sporcu Kimliği, Cinsiyet Kimliği ve Serbest Zaman katılım (tenis oynadıkları yıl) arasındaki ilişkinin incelendiği korelasyon analizi sonuçlarına göre;

- Serbest zaman katılım ile sporcu kimliği arasında doğrusal ve anlamlı bir ilişki gözlenirken, bunun cinsiyet kimliği ile her hangi bir ilişkisinin olmadığı saptanmıştır.

- Sporcu kimliği toplam puanı ile serbest zaman katılımından farklı olarak, erkeksilik cinsiyet rolü ile de anlamlı ilişkili olduğu saptanmıştır.

- Sporcu kimliği anketi alt boyutlarının da tümü ile serbest zaman katılım yılı ve erkeksilik cinsiyet rolü arasında anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Ancak sporda sınırlandırılmışlık alt boyutu ile kadınsılık cinsiyet rolü arasında da anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda, erkeksilik cinsiyet rolünün serbest zaman tenis katılımı üzerinde etkisi olduğunu ve serbest zamanlarında tenis oynayan bireylerin kendini 'tenisçi' olarak gördüğü söylenebilmektedir.

Kadın ve erkek katılımcıların sporcu kimliği, cinsiyet kimliği ve serbest zamanlarında tenis oynadıkları yıl arasındaki ilişkinin ayrı ayrı incelendiği korelasyon analizi sonuçlarına göre;

- Kadın ve erkek bireylerin serbest zaman katılımı ile sporcu kimliği toplam puan ve alt boyutları arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır.
- Cinsiyet rolü açısından ise, kadın katılımcıların erkeksilik cinsiyet rolü ile sporcu kimliği toplam puan ve alt boyutları arasında ve serbest zaman katılımları arasında anlamlı ilişkiye rastlanmıştır. Erkek bireylerin ise, sporcu kimliği ile erkeksilik, sosyal kimlik ile hem erkeksilik hem kadınsılık, olumsuz duyusallık ile yine erkeksilik cinsiyet rolü ile arasında anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda, kadın katılımcıların erkeksilik cinsiyet rolünün serbest zaman kimliği ve serbest zaman katılımları (tenis) üzerinde etkin olduğu ve bu bireylerin kendilerini tenisçi olarak ifade ettiği söylenebilmektedir. Erkek bireylerin ise, erkeksilik cinsiyet rolü özelliklerinin serbest zaman kimliği üzerinde etkili olduğu söylenebilmektedir.

Özetle, cinsiyet rolü olarak belirsiz olduğu literatürde bildirilen tenis sporuna katılan kadın bireylerin erkeksi cinsiyet rolü özelliklerinin etkin olduğu söylenebilirken, erkek bireylerin katılımları ile ilgili böyle bir bağlamdan bahsedilememektedir.

Yapılan literatür taraması sonucu, çalışmamızla tam anlamıyla örtüşen bir çalışmaya rastlanamamıştır. Daha önce yapılan çalışmalar farklı alanlarda benzer prosedürlerle uygulanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde daha önce yapılan çalışmalar ölçüm parametreleri olan BEM cinsiyet rolü, Sporcu Kimliği ve Serbest Zamana Katılım başlıkları altında tartışılmıştır.

BEM Cinsiyet Rolü

Burke ve Tully (1977: 881); yaptıkları kantitatif empirik çalışmada, kimliğin nasıl ölçülebildiğini araştırmışlardır. Çalışmaya göre, yapılacak bir kimlik araştırmasında, araştırılan kimliğin niteliğine uygun bir dizayn izlenmesi ve toplumlar arası değişkenlerin göz ardı edilmemesi gerektiği bunun yanı sıra, doğru envanterin ve evrenin uygunluğunun önemi vurgulanmaktadır. Bu literatürden yola çıkarak çalışmamızda nötr olduğu bildirilen tenis sporu katılımcılarının, cinsiyet kimliğini ve serbest zaman katılımlarını inceledik. Nötr bir spor branşının seçilmesi, katılımcıların bu sporu en az bir yıldır yapıyor olması, BEM cinsiyet rolü envanterinin kullanılması, çıkan sonuçlarda ise, Burke ve arkadaşlarının belirttiği gibi çalışmanın uygulandığı toplum yapısının da etkisi ile, erkeksi cinsiyet rolüne sahip kadın bireylerin, nötr cinsiyet rolüne sahip erkek bireylerin yine nötr bir spor olan tenise katılımları üzerinde etkin olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda BEM cinsiyet rolü envaneri

sonuçlarının tartışması için öncelikle Türkiye’de uygulanmış çalışmalar seçilmiştir. Ancak, spora katılım ile ilişkilendirilmesi açısından incelendiği bölümlerde yabancı literatürden de yararlanılmıştır.

Özkan ve Lajunen (2005: 103), Türkiye’deki üniversite öğrencilerinin cinsiyet rollerini belirlemek amacıyla, 536 (280 erkek ve 256 kadın) üniversite öğrencisi ile bir çalışma yapmışlardır. Mevcut çalışma ile paralel olarak BEM cinsiyet rolü envanterini kullanan araştırmacılar, erkeklerin erkeksi, kadınların ise kadınsılık cinsiyet rollerinin baskın olduğunu bulmuşlardır. BEM cinsiyet rolü envanterinin her bir maddesi için faktör analizi kullanan ve kadın ve erkek arasındaki farkları inceleyen araştırmacılar, kadınsılık maddelerinin 8 inde, erkeksilik maddelerinin ise yalnızca 2 sinde kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farka rastlamışlardır. Mevcut çalışmada ise, maddeler tek tek incelenmemiş ancak çalışmaya benzer olarak kadın katılımcıların kadınsı, erkek katılımcılar ise androjen cinsiyet rolünü benimsedikleri belirlenmiştir.

Fiziksel aktivitenin erkeksi kabul edildiği daha önceki bölümlerde bildirilmiştir. Bu bağlamda Baştuğ ve Kuru (2009: 533) yaptığı çalışmada, erkeksi özellikteki sporlara katılan kadınlarda erkeksi davranışlar gözlemlendiği bildirilmiştir. Bu nedenle, bireysel ve takım sporlarına katılan elit düzeydeki 180 sporcu ve 180 sporcu olmayan kadın ile bir çalışma yapmışlardır. Katılımcıların, bedenlerini algılama düzeyleri, cinsiyet rolleri, spor yapma durumları ve spor branşları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma bulguları incelendiğinde, elit bireysel sporlarla uğraşan (110.96 ± 15.43), takım sporları ile uğraşan (109.51 ± 14.78) kadın sporcuların yanı sıra, spor yapmayan (111.58 ± 15.56) kadın bireylerin de kadınsılık puanları diğer rollerden yüksek bulunmuştur. Ayrıca, spor yapmayan kadın bireylerin elit kadın sporculardan daha yüksek kadınsılık rolü puanına sahip olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda, araştırmaya katılan kadın bireylerin bedenlerini algılama ve cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Cinsiyet rolleri incelendiğinde ise, ortamın gerektirdiği kadınsı veya erkeksi özellikleri gösterebilecek, esnek bir kişiliğe sahip oldukları belirtilmiştir. Mevcut çalışmada da serbest zaman fiziksel aktivitesi olarak tenis oynayan kadın katılımcıların (111.57 ± 12.60) kadınsılık puanları diğer rollere göre yüksek bulunmuştur ve puanların spor yapmayan bireylerle benzer çıkmasının nedeninin katılımcıların elit sporcu olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Baştuğ ve Kuru, 2009: 533).

Benzer olarak Görmüş ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada da, katılımcıların cinsiyet rolleri BEM cinsiyet rol envanteri ile incelenmiş ve kadın katılımcıların kadınsılık, erkek katılımcıların ise erkeksilik puanlarının yüksek olduğu bildirilmiştir (Görmüş vd., 2013: 109).

Dokuz Eylül Üniversitesi'nde 327 (193 kız, 134 erkek) üniversite öğrencisi ile uygulanan ve kariyer uyumluluğu ve kariyer iyimserliğinin cinsiyet rolüne göre farklılaşp farklılaşmadığının değerlendirildiği bir çalışma yapılmıştır. Çalışma sonuçları, erkeksi ve androjen cinsiyet rolüne sahip katılımcıların kariyer uyumluluğu ve kariyer iyimserliğinin kadınsı ve belirsiz cinsiyet rolüne sahip katılımcılardan daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Çalışmanın bulguları ayrıca, literatür ile benzer olarak erkek bireylerin erkeksi, kadın bireylerin ise eşit şekilde kadınsı ve androjen cinsiyet kimliğine sahip olduklarını bildirmiştir. Bu sonuçlara zıt olarak mevcut çalışmada, androjen kimlik erkek bireylerde daha yüksek bulunmuştur (Siyez ve Yusupu, 2015: 78).

Wrisberg vd., (1988: 81) 381 takım ve bireysel kadın ve erkek sporcular ile erkek ve kadın üniversite sporcularının cinsiyet rolü yönelimlerinin takım sporlarında bireysel sporlardan daha fazla benzer olup olmadığını belirlemek amacı ile bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada erkeksi yönelimli takım sporlarındaki (basketbol ve voleybol) kadınların, bireysel spor (atletizm ve yüzme) dallarındaki kadınlara kıyasla, erkek meslektaşlarına benzer cinsiyet rol yönelimleri sergilediği öngörülmüştür. Çalışmada BEM cinsiyet rolü envanteri kullanılmış olup cinsiyet ve cinsiyet rolü çaprazlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarında, takım sporlarında kadın ve erkekler arasında cinsiyet rolü yönelimleri açısından fark olmadığı ancak bireysel sporlarda cinsiyet rolü yönelimi açısından fark olduğu belirlenmiştir. Özetle, elit kadın sporcuların cinsiyet rolü yönelimlerinin katıldıkları sporun erkek uygunluğuyla ilişkili olduğu sonucuna varılmış. Mevcut çalışmada ise, bireysel spor branşı olan tenis sporuna serbest zaman aktivitesi olarak katılımı, literatürün aksine kadınların erkeksi cinsiyet rol yönelimlerinin etkilediği söylenebilmektedir.

Matteo (1986: 417), bireyin atletik aktivitelerle ilgili genel deneyimleri ve yaptığı spora kişisel bağlılığı ile sporun cinsel kimliği bunun yanı sıra bireyin biyolojik cinsiyeti ile bireyin BEM Cinsiyet Rol Envanteri sınıflandırması aralarındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışma sonucunda, katılım derecesi açısından herhangi bir farka rastlanmamıştır. Kadınsı kabul edilen aktivitelerde, kadın olan ve kadınsı cinsiyet rolüne sahip bireylerin 'deneyim ve bağlılık' yönünden erkeklerden daha güçlü olduğu görülürken, erkeksi aktivitelerde ise erkeklerin daha güçlü olduğu görülmüştür. Erkek bireylerden erkeksi cinsiyet rolüne sahip olanları, androjen ve belirsiz erkeklere göre kadınsı sporlarla olan tecrübelerinin ve bağlılıklarının belirgin bir şekilde daha az olduğu belirlenmiştir. Kadınsı cinsiyet rolüne sahip kadınlar, androjen ve çapraz cinsiyet rollü kadınlarla karşılaştırıldığında, erkeksi sporlara anlamlı olarak daha az ilgili gösterdiği de bildirilmiştir. Sonuç olarak çalışmada; katılımcı hem kadın hem de erkek bireylerden erkeksi cinsiyet rolüne sahip olanların, yapılan spor

aktivitesine katılım ve bağlılığın daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan mevcut çalışmada ise, tenise katılım erkeklerde nötr, kadınlarda ise erkeksi olarak bulunmuştur.

Jun ve Kyle (2012: 353); kimlik teorisi ile cinsiyet kimliği ve serbest zaman kimliği arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Mevcut çalışmamız ile benzer protokol izlendiği belirlenen çalışmada, kimlik teorisi baz alınarak serbest zaman aktivitesi olarak golf sporu ile ilgilenen kadın ve erkek bireylere uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, erkek bireyler için erkeksilik kimliğinin golf sporuna katılıma direkt ve dolaylı olarak etki ettiği aynı zamanda, golfçü kimliğine de kısmen aracılık yaptığı belirlenmiştir. Diğer yandan kadınlar için de yine erkeksi kimliğin dolaylı olarak serbest zamana katılımını etkilediğini ayrıca, golfçü kimliğine de aracılık ettiği belirlenmiştir.

Sporun ve fiziksel aktivitenin geleneksel olarak erkeksi roller için uygun ve kadınsı roller için uygun olmadığı görüşünü öne süren, Koivula (1995: 543) 104 kadın ve 103 erkek (% 96.6 Kafkasyalı,% 2.9 Arap,% 0.5 Siyah dahil) birey ile yaptığı çalışmada, 41 farklı fiziksel aktivitenin cinsiyete uygunluğu konusunda fikir birliğine dayalı algısını incelemiştir. BEM Cinsiyet Rolü Envanterinin kullanıldığı çalışmada, aktivitelerden on beşi erkeksi (Yarış kızağı, Boks, Beyzbol, İzcilik, Disk atma, Amerikan Futbolu, Hentbol, Buz hokeyi, Motor yarışı, Motor sporları, Yüksek atlama, Ragby, Futbol, Halter, Güreş) ve 7'si ise kadınsı (Aerobik, Bale, Dans, Buz pateni, Jimnastik, Binicilik, Senkronize yüzme) ve 19'u ise nötr (okçuluk, badminton, basketbol, bowling, kano, mukavemet kayağı, bisiklet, dalış, kayakla atlama, eskrim, golf, yüksek atlama, koşu, uzun atlama, maraton, mini golf, dağcılık, oryantiring, tüfekle atıcılık, hafif koşu, yelken, skuba, paten, softbol, squash, sörf, yüzme, masa tenisi, tenis, üç adım atlama, trampolin, voleybol, yürüyüş, rüzgar sörfü) olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, çalışmada genel olarak erkeksi cinsiyet rolünü benimseyen erkek katılımcılar, sporu erkeksi veya kadınsı olarak sınıflama eğiliminde oldukları bildirilmiştir. Bunun nedenin ise, bu kişilerin cinsiyete dayalı şematik işleme konusunda daha fazla rol oynamaları olabileceği bildirilmiştir.

Burke (1989a: 136), cinsiyetler arasında, okul çağındaki bireylerin akademik başarıları açısından fark olduğu bilinmesine rağmen genellikle erkeklere ve kızlara yönelik cinsiyet rolleri veya cinsiyet kimliği farklılıklarına atıfta bulunur. Ancak, bu problem üzerine yapılmış olan az sayıda deneysel araştırma olması nedeniyle sonuçlar yetersiz ve karışıktır. Burke'nin bu araştırması, geniş tabanlı bir örnekleme, toplumsal cinsiyet rol kimliğinin kuramsal temelli iki kutuplu ölçümü ve akademik ders not ortalamasını (GPA) kullanarak bu problemlerin üstesinden gelmek için tasarlanmıştır. 1.688 kız ve erkek altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencileri üzerine yapılan araştırmada, cinsiyet kimliklerinin erkeksilik

derecesinin veya kadınsılık derecesinin okul notlarının önemli bir bölümünü oluşturduğunu göstermektedir. Tüm alanlarda bulunan model, hem erkek hem de kız öğrencilerin cinsiyet kimliği ne kadar kadınsı olursa, GPA tarafından ölçülen performansının o kadar iyi olduğunu göstermiştir. Bu model öğretmenlerin cinsiyet, ırk, sınıf ve cinsiyetleri üzerindeki kontroller arasında sabit kalmaktadır. Toplumsal cinsiyet kimliği önemli etkilere sahip olsa da, cinsiyet kimliği ile ilişkili olmayan fakat kalıplar yüzünden sosyal köken olarak görünen performans bakımından cinsiyet farklılığının büyük ölçüde var olduğu söz konusudur.

Sporcu Kimliği ve Serbest Zaman Aktivitelerine Katılım

Bireyler kişisel gereksinimler, serbest zaman etkinliklerinin seçimi ve katılımı da dahil olmak üzere çeşitli mekanizmalar yoluyla kimliklerinin teyidini vermektedir. Serbest zaman faaliyetleri sayesinde, bize kendimiz olduğuna inandığımız konusunda bilgi veren durumlar oluşturabilir ve başkalarına bizi daha doğru anlamamıza izin verecek bilgiler sağlayabiliriz. Serbest zaman faaliyetleri sayesinde, bize kendimiz olduğuna inandığımız konularda bilgi veren durumlar oluşabilir ve başkalarının bizi daha doğru anlamasına izin verecek bilgiler sağlayabiliriz. Bu çalışmada, serbest zaman etkinliklerinin kişinin kimliğini korumak ve ifade etme sürecindeki rolünü araştıran iki çalışma anlatılmaktadır. Serbest zaman kimlikleri bilişsel ve çok boyutlu benlik kavramları olarak tasvir edilmektedir. İlk çalışma, sekiz serbest zaman etkinliği için serbest zaman kimlik imgesinin niteliğini incelemektedir. İkinci çalışma ise, bu kimlik imajlarının arzusunu ölçmek için serbest zaman katılımlarının ayrı bir örneğini kullanmıştır. Ayrımcılık analizi, serbest zaman katılımcılarının çeşitli serbest zaman kimlikleri için zevkleri doğrultusunda etkinlik gruplarına doğru bir şekilde katılabileceğini göstermiştir. Serbest zaman aktivitelerinin, bir örneklemden diğerine genellenmesi ve belli serbest zaman aktivitelerine katılmak için bir motivasyon olarak görülebilen farklı kimlik imgelerini sembolize ettiği sonucuna varılmıştır. Yani, serbest zaman etkinliklerini, kimliklerimizin değerli yönlerini teyit eden yeteneklerimizi kaynak olarak seçebiliriz (Haggard ve Williams, 1992: 1).

Turton vd.. (2017: 129), yaptıkları çalışmada uzun mesafe koşucularının, sporcu kimliğinin güçlü olması, zorlu egzersizlere gönüllülüğü arttırmaktadır hipotezini test etmişlerdir. 501 uzun mesafe koşucusunun katıldığı araştırmada, katılımcılara sporcu kimliği anketi, zorlayıcı egzersiz efor testi uygulanmıştır. Çalışma sonucunda, hem kadınlarda hem de erkeklerde performans testi ile sporcu kimliği arasında güçlü ilişki olduğu bulunmuştur. Sporcu kimliği açısından da cinsiyetler arasında farka rastlanmamıştır. Mevcut çalışmada da yine kadın ve erkek bireyler arasında, sporcu kimliği sonuçları açısından bir farka rastlanmamıştır. Bu sonuç literatür tarafından da desteklenmektedir.

Proios (2013: 410), 140 elit jimnastik sporcusu ile yaptıkları çalışmada, ahlaki yönelimleri, sporcu kimliği ve sosyal amaç yönelimleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Ayrıca yaş, cinsiyet gibi bazı özelliklerinde ahlaki yönelim üzerindeki etkisine bakılmıştır. Çalışma sonucunda, ahlaki yönelim ile sporcu kimliği arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Haralabos vd., (2016: 311), 150 sporcu ve 150 sedanter toplam 300 birey üzerinde yaptıkları çalışmada görev ve ego yönelimlerinin sporcu kimliği ve asosyal davranışlar üzerine etkisi incelenmiştir. Katılımcılarda sporcu bireyleri sporcu kimlikleri olmayanlara göre daha güçlü bulunmuştur. Ayrıca kadın ve erkek katılımcılar arasında da mevcut çalışmaya paralel olarak sporcu kimliği açısından herhangi bir farka rastlanamamıştır.

Sporcu kimliği üzerine etki eden etmenlerden biriside yapılan spordan finansal gelir sağlanması ya da sağlanamaması durumudur. Bu sorunsal üzerine kariyer olgunluğu ve sporcu kimliği arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada, 221 sporcu öğrenci katılmış ve sonucunda, sporcu kimliği ve kariyer olgunluğu arasında zıt yönlü bir ilişki olduğu bildirilmiştir (Houle ve Kluck, 2015: 24). Bu sonuca göre amatör ya da mevcut çalışmada olduğu gibi serbest zaman aktivitesi olarak spor yapan bireylerin hem sedanter bireylere hem de profesyonel sporculara göre sporcu kimliklerinin daha güçlü olduğu söylenebilmektedir.

Aynı şekilde kariyer planlamasında da sporcu kimliği güçlü olan bireylerin daha net olduğu ve aynı kişilerin özellikle spor ile ilişkili kariyer planladıklarını gösteren bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada elit sporcuların sporcu kimlikleri (25 ± 1.44), mevcut çalışmada ki, serbest zaman aktivitesi olarak spora katılan bireylerden (75.01 ± 1.20) yüksek olduğu gözlenmektedir (Cabrita vd., 2014: 471).

Yapılan çalışmanın bulguları ve literatür taraması sonucunda, ileride yapılacak olan çalışmalara yol göstermek için bazı öneriler geliştirilmiştir.

- Bu tezin bulgularını yorumlarken araştırmacılar, aktivite türlerinin ve kültürlerindeki farklılıkları göz önünde bulundurmalıdır.
- Gelecekte, bu çalışmada test edilen modellerin farklı ortamlarda (örn. Aktivite türleri veya kültür) diğer örneklerle çapraz geçerliliği yapılabilir.
- Cinsiyet kimliği, serbest zaman kimliği ve serbest zaman katılımı arasındaki ilişkilerin doğasının serbest zaman aktivitelerinin toplumsal cinsiyet uygunluğuna göre değiştiğini bekleyebiliriz.
- Bu sonuçların çeşitli serbest zaman etkinliklerine, özellikle de stereotipik kadınsı bir faaliyete olan katılımcılara genelleme derecesi bilinmemektedir.

- Modellerin deneysel incelemeleri, farklı kültürler arasındaki rollerde yer alan değer çeşitliliğini de kabul etmelidir.
- Kimliklerin anlamları ve değerleri kültürel olarak tanımı gereği paylaşıldığından, kültürler arasında farklılık gösterirler (Stets, 1995). Bu nedenle, kimlik çatışması ve kolaylaştırma derecesi, bireyin kültürü içindeki her sosyal konuma yerleştirilen kimliklerin anlamları ve değerleri tarafından belirlenebilir.
- Kadınsı cinsiyet kimliğinin etkisi ile ilgili olarak, katılımın olmaması veya katılımın kesilmesi üzerindeki etkisinin daha fazla araştırılması gereklidir.
- Daha önce de tartışıldığı gibi, daha belirgin kadınsı kimlikleri olan kişiler serbest zamanlarını başlatma olasılığını azaltır ve / veya devam etmekte olan katılımı çekilme ihtimalini daha muhtemel kılar.
- Gelecekteki çalışmalar da her bir kimliğin göze çarpmasını gerektirir. (Burke ve Stets, 1991) kaynakların yatırımı bakımından kimliklere olan bağlılığın kimliklerin belirginliğine göre değiştiği göz önüne alındığında, her bir kimlik kombinasyonunu güçlendirmek için her kimliğin önemi gerekmektedir.
- Son olarak; Tenis gibi diğer nötr branşlara katılım da cinsiyet kimliğinin etkisi incelenebilir. Bunun yanı sıra kültürel farklılıklarda göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’de bölgeler arası bir çalışma yapılması önerilebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Anderson, E. (2005). *'In the Game: Gay Athletes and the Cult of Masculinity'*. Albany, NY: Suny Press.
- Aristoteles (2013). *Politika*. (çev. M. Temelli). Ark Kitapları, İstanbul.
- Baldwin, C. K. ve Norris, P. A. (1999). 'Exploring the Dimensions of Serious Leisure:" Love Me-Love My Dog!'. *Journal of Leisure Research*, 31(1): 1.
- Baştuğ, G. ve Kuru E. (2009). 'Bayan Sporcuların Bedenlerini Algılama Düzeyleri ve Cinsiyet Rollerini Üzerine Bir Araştırma'. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2): 533-555.
- Bem, S. L. (1974). 'The Measurement of Psychological Androgyny'. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42:155–162.
- Bem, S. L. (1981). 'Gender Schema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing'. *Psychological Review*, 88(4): 354.
- Birrell, S. ve Theberge, N. (1994). 'Ideological Control of Women in Sport'. In D. M. Duncan ve S. R. Guthrie (Eds.), *'Women and Sport: Interdisciplinary Perspectives'* (pp. 341–359). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Brewer, B. W., Van Raalte, J. L. ve Linder, D. E. (1993). 'Athletic identity: Hercules' muscles or Achilles heel?' *International Journal of Sport Psychology*, 24: 237-254.
- Britsch, B. ve Wakefield, W. D. (1998). 'The Influence of Ethnic Identity Status and Gender-Role Identity on Social Anxiety and Avoidance in Latina Adolescents'. *American Educational Research Association*, Nisan 1998, San Diego, California, s. 2-22.
- Bryson, L. (1987). 'Sport and the Maintenance of Masculine Hegemony'. *In Women's Studies International Forum*, 10(4): 349-360.
- Bulgu, N., Arıtan, C. K. ve Aşçı, F. H. (2007). 'Gündelik Yaşam, Kadın ve Fiziksel Aktivite'. *Spor Bilimleri Dergisi*, 18(4): 167-181.
- Burke, P. J. ve Tully, J. C. (1977). 'The Measurement of Role Identity'. *Social Forces*, 55(4): 881-897.
- Burke, P. J. (1980). 'The Self: Measurement Requirements From An Interactionist Perspective'. *Social Psychology Quarterly*, 43(1): 18-29.
- Burke, P. J. ve Hoelter, J. W. (1988). 'Identity and Sex-Race Differences In Educational And Occupational Aspirations Formation'. *Social Science Research*, 17(1): 29-47.

- Burke, P. J., Stets, J. E. ve Pirog-Good, M. A. (1988). 'Gender Identity, Self-Esteem, and Physical and Sexual Abuse in Dating Relationships'. *Social Psychology Quarterly*, 272-285.
- Burke, P. J. (1989a). 'Academic Identity and Race Differences in Educational Aspirations'. *Social Science Research*, 18(2): 136-150.
- Burke, P. J. (1989b). 'Gender Identity, Sex, and School Performance'. *Social Psychology Quarterly*, 159-169.
- Burke, P. J. (1991). 'Identity Processes and Social Stress'. *American Sociological Review*, 836-849.
- Burke, P. J. ve Reitzes, D. C. (1991). 'An Identity Theory Approach to Commitment'. *Social Psychology Quarterly*, 239-251.
- Cabrita, T. M., Rosado, A. B., Leite, T. O., Serpa, S. O. ve Sousa, P. M. (2014). 'The Relationship Between Athletic Identity and Career Decisions in Athletes'. *Journal of Applied Sport Psychology*, 26(4): 471-481.
- Callero, P. L. (1985). 'Role-Identity Salience'. *Social Psychology Quarterly*, 203-215.
- Charng, H. W., Piliavin, J. A. ve Callero, P. L. (1988). 'Role Identity and Reasoned Action in the Prediction of Repeated Behavior'. *Social Psychology Quarterly*, 303-317.
- Cheng, T. M., ve Tsaun, S. H. (2012). 'The Relationship Between Serious Leisure Characteristics and Recreation Involvement: A Case Study of Taiwan's Surfing Activities'. *Leisure Studies*, 31(1): 53-68.
- Cieslak, T. J. (2004). 'Describing and Measuring the Athletic Identity Construct: Scale Development and Validation'. Unpublished Dissertation, Ohio State University.
- Colker, R. ve Widom, C. S. (1980). 'Correlates of Female Athletic Participation: Masculinity, Femininity, Self-Esteem, and Attitudes toward Women'. *Sex Roles*, 6(1): 47-58.
- Colley, A., Roberts, N. ve Chipps, A. (1985). 'Sex-Role Identity, Personality and Participation in Team and Individual Sports By Males and Females'. *International Journal of Sport Psychology*, 16(2): 103-112.
- Çakır, B. (2009). 'Sağlık Politikalarında Fiziksel Aktivitenin Teşviki Uygulamaları ve Stratejileri'. *Fiziksel Aktivite, Beslenme ve Sağlık Kongresi Bildiri Kitabı*, 20-22 Kasım 2009, Ankara, s. 35-38.
- Çetinkaya, T. (2010). '*Sporcu Öğrenci Kimliği Oluşumunda Etkili Olan Faktörler*'. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Dong, E., Zhang, L., Choe, J. ve Pugh, S. (2013). 'Rugby Union Among Middle-Aged American Men: An Exploration'. *Leisure Studies*, 32(2): 219-228.

- Dökmen, Z. (1991). 'Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması'. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35(1): 81-89.
- Dökmen, Z. Y. (2010). 'Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Psikolojik Açıklamalar'. (2. Baskı). Remzi Kitap Evi, İstanbul.
- Eccles, J. S., Adler, T. F., Futterman, R., Goff, S. B., Kaczala, C. M. ve Meece, J. L. (1983). 'Expectancies, Values, and Academic Behaviors. In J. T. Spence (Ed.), *Achievement and Achievement Motivation*'. San Francisco: Freeman.
- Edens, K. M. ve McCormick, C. B. (2000). 'How do Adolescents Process Advertisements? The Influence of A Characteristics, Processing Objective, and Gender'. *Contemporary Educational Psychology*, 25(4): 450-463.
- Foot, E. (1951). 'Identification as the Basis for a Theory of Motivation'. *American Sociological Review*, 16(1): 14-21.
- Gecas, V. (1982). 'The Self-Concept'. *Annual Review of Sociology*, 8(1): 1-33.
- Gibson, H., Willming, C. ve Holdnak, A. (2002). 'We're Gators... Not Just Gator Fans": Serious Leisure and University of Florida Football'. *Journal of Leisure Research*, 34(4): 397.
- Goff, S. J., Fick, D. S. ve Oppliger, R. A. (1997). 'The Moderating Effect of Spouse Support on the Relation Between Serious Leisure and Spouses' Perceived Leisure-Family Conflict'. *Journal of Leisure Research*, 29(1): 47.
- Gould, J., Moore, D., McGuire, F. ve Stebbins, R. (2008). 'Development of the Serious Leisure Inventory and Measure'. *Journal of Leisure Research*, 40(1): 47.
- Gould, J., Moore, D., Karlin, N. J., Gaede, D. B., Walker, J. ve Dotterweich, A. R. (2011). 'Measuring Serious Leisure in Chess: Model Confirmation and Method Bias'. *Leisure Sciences*, 33(4): 332-340.
- Görmüş, Ş. A., Aydın, S. ve Ergin, G. (2013). 'İşletme Bölümü Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Cinsiyet Rollerini Bağlamında İncelenmesi'. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, 15(1): 109-128.
- Grove, J. R., Lavalley, D. ve Gordon, S. (1997). 'Coping with Retirement from Sport: The Influence of Athletic Identity'. *Journal of applied sport psychology*, 9(2): 191-203.
- Guillet, E., Sarrazin, P. ve Fontayne, P. (2000). "If It Contradicts My Gender Role, I'll Stop!": Introducing Survival Analysis to Study the Effects of Gender Typing on the Time of Withdrawal from Sport Practice: A 3-Year Study'. *European Review of Applied Psychology*, 50: 417-421.

- Güldü, Ö. ve Ersoy-Kart, M. (2009). 'Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Tutumlar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme'. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(3): 97-116.
- Haggard, L. M. ve Williams, D. R. (1992). 'Identity affirmation Through Leisure Activities: Leisure Symbols of the Self'. *Journal of Leisure Research*, 24(1): 1-18.
- Hall, E., Durborow, B. ve Progen, F. (1986). 'Self-Esteem of Female Athletes and Non Athletes Relative to Sex Role Type and Sort Type'. *Sex Roles*, 15: 379-390.
- Haralabos, K., Ioannis, A., Evaggelos, B. ve Athanasios, L. (2016). 'The Effect of Task and Ego Orientation to Athletic Identity and Anti Social Behavior of Students and Athletes'. *Journal of Human Sport and Exercise*, 11(2): 311-318.
- Hargreaves, J. (1986). 'Where's the Virtue? Where's the Grace? A Discussion of the Social Production of Gender Relations in and Through Sport'. *Theory, Culture and Society*, 3, 109-119.
- Heise, D. R. (1979). *Understanding Events: Affect and the Construction of Social Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heo, J., Lee, I. H., Kim, J. ve Stebbins, R. A. (2012). 'Understanding the Relationships Among Central Characteristics of Serious Leisure: An Empirical Study of Older Adults in Competitive Sports'. *Journal of Leisure Research*, 44(4): 450.
- Hogg, M. K. ve Garrow, J. (2003). 'Gender, Identity and the Consumption of Advertising'. *Qualitative Market Research: An International Journal*, 6(3): 160-174.
- Holt, C. L. ve Ellis, J. B. (1998). 'Assessing the Current Validity of the Bem Sex-Role Inventory'. *Sex Roles*, 39(11): 929-941.
- Horton, R. ve Mack, D. (2000). 'Athletic Identity in Marathon Runners: Functional Focus or Dysfunctional Commitment?'. *Journal of Sport Behavior*, 23(2): 101-119.
- Houle, J. L. ve Kluck, A. S. (2015). 'An Examination of the Relationship Between Athletic Identity and Career Maturity in Student-Athletes'. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 9(1): 24-40.
- Hupfer, M. (2002). 'Communicating with the Agentic Woman and the Communal Man: Are Stereotypic Advertising Appeals Still Relevant?'. *Academy of Marketing Science Review*, 10: 1-15.
- Jun, J. (2008). *Bringing Identity Theory into Leisure*. Yayınlanmış Doktor Tezi. A&M University, Texas.
- Jun, J. ve Kyle, G. T. (2012). 'Gender Identity, Leisure Identity, and Leisure Participation'. *Journal of Leisure Research*, 44(3): 353-378.

- Kahn, R. L., Wolfe, D. M., Quinn, R. P., Snoek, J. D. ve Rosenthal, R. A. (1964). 'Organizational Stress: Studies in Role Conflict and Ambiguity'. *Administrative Science Quarterly*, 10(1): 125-129.
- Kane, M. J. ve Zink, R. (2004). 'Package Adventure Tours: Markers in Serious Leisure Careers'. *Leisure Studies*, 23(4): 329-345.
- Katz, P. A. (1986). 'Gender identity: Development and consequences'. In R. D. Ashmore ve F. K. Del Boca (Eds.), 'The Social Psychology of Female-Male Relations (pp. 21-67). New York: Academic Press.
- Kavuncu A. N. (1987). '*BEM Cinsiyet Rolü Envanterinin Türk Toplumuna Uyarlaması*'. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kin-İşler, A. (2009). '*Fiziksel Aktiviteye Metabolik Yanıtlar*'. *Fiziksel Aktivite, Beslenme ve Sağlık Kongresi Bildiri Kitabı*, 20-22 Kasım 2009, Ankara.
- Klomsten, A. T., Marsh, H. W. ve Skaalvik, E. M. (2005). 'Adolescents' Perceptions Of Masculine and Feminine Values in Sport and Physical Education: A Study of Gender Differences'. *Sex roles*, 52(9-10): 625-636.
- Koca, C. (2006). 'Beden Eğitimi ve Spor Alanında Toplumsal Cinsiyet İlişkileri'. *Spor Bilimleri Dergisi, Hacettepe J. of Sport Sciences*, 17(2): 81-99
- Koivula, N. (1995). 'Ratings of Gender Appropriateness of Sports Participation: Effects of Gender-Based Schematic Processing'. *Sex Roles*, 33(7): 543-557.
- Koivula, N. (2001). 'Perceived Characteristics of Sports Categorized as Gender-Neutral, Feminine and Masculine'. *Journal of Sport Behavior*, 24(4): 377-393.
- Kolmsten, A. T., Marsh, H. W. ve Skaalvik, E. M. (2005). 'Adolescents' Perceptions of Masculine and Feminine Values in Sport and Physical Education: A Study of Gender Differences'. *Sex Roles*, 52(9-10): 625-636.
- Küçük, V. ve Koç, H. (2015). 'Psiko - Sosyal Gelişim Süreci İçerisinde İnsan ve Spor İlişkisi'. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10: 369.
- Lamont-Mills, A. ve Christensen, S. A. (2006). 'Athletic Identity and Its Relationship to Sport Participation Levels'. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 9(6): 472.
- Lantz, C. D. ve Schroeder, P. J. (1999). 'Endorsement of Masculine and Feminine Gender Roles: Differences Between Participation in and Identification with The Athletic Role'. *Journal of Sport Behavior*, 22(4): 545.
- Laverie, D. A. ve Arnett, D. B. (2000). 'Factors Affecting Fan Attendance: The Influence of Identity Salience and Satisfaction'. *Journal of leisure Research*, 32(2): 225.

- Leitner, M. J. ve Leitner, S. F. (2012). '*Leisure Enhancement*'. (Fourth Edition), Sagamore Yayıncılık, Urbana, s. 8-11.
- Liebert, R.M., Wicks-Nelson, R. ve Kail, R.V. (1986). '*Developmental Psychology*'. (Fourth Edition). Prentice Hall, Englewood, New Jersey.
- Martin, C. L. ve Ruble, D. (2004). 'Children's Search for Gender Cues: Cognitive Perspectives on Gender Development'. *Current Directions in Psychological Science*, 13(2): 67-70.
- Matteo, S. (1986). 'The Effect of Sex and Gender-Schematic Processing on Sport Participation'. *Sex Roles*, 15(7): 417-432.
- Matteo, S. (1988). 'The Effect of Gender-Schematic Processing on Decisions About Sex Inappropriate Sport Behaviour'. *Sex Roles*, 18: 41-58.
- Mayer, F. S. ve Sutton, K. (1996). '*Personality; an Integrative Approach*'. Prentice Hall, New Jersey.
- Messner, M. A. ve Sabo D. (1990). '*Sport, Men and the Gender Order: Critical Feminist Perspectives*' (pp. 1-15). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Messner, M. A. (1998). '*Politics of Masculinities: Men in Movements*'. *Gender and Society*, 12(6): 758-760.
- Miller, J. L. ve Levy, G. D. (1996). 'Gender Role Conflict, Gender-Typed Characteristics, Self-Concepts, and Sport Socialization in Female Athletes and Nonathletes'. *Sex Roles*:35(1-2): 111-122.
- Newcombe, P. A. ve Boyle, G. J. (1995). 'High School Students' Sports Personalities: Variations Across Participation Level, Gender, Type of Sport, and Success'. *International Journal of Sport Psychology*, 26: 277.
- Öztürk, P. ve Koca, C. (2013). 'Sporcu Kimliği Ölçeğinin Türkçe Formunun Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi'. *Spor Bilimleri Dergisi*, 24(1): 1-10.
- Özkan, T. ve Lajunen, T. (2005). 'Masculinity, Femininity, and The Bem Sex Role Inventory in Turkey'. *Sex Roles*, 52(1): 103-110.
- Palan, K. M., Areni, C. S. ve Kiecker, P. (1999). 'Reexamining masculinity, femininity, and gender identity scales'. *Marketing Letters*, 10(4): 357-371.
- Palan, K. M. (2001). 'Gender Identity in Consumer Behavior Research: A Literature Review and Research Agenda'. *Academy of Marketing Science Review*, 10: 2-24.
- Pira, A. ve Elgün, A. (2004). 'Toplumsal Cinsiyeti İnşaa Eden Bir Kurum Olarak Medya; Reklamlar Aracılığıyla Ataerkil İdeolojinin Yeniden Üretilmesi'. In *2nd International Symposium Communication in the Millennium*, Ekim, 2004, İstanbul.

- Proios, M. (2013). 'Athletic Identity and Social Goal Orientations as Predictors of Moral Orientation'. *Ethics & Behavior*, 23(5): 410-424.
- Putrevu, S. (2001). 'Exploring the Origins and Information Processing Differences Between Men and Women: Implications for Advertisers'. *Academy of Marketing Science Review*, 10: 1-14.
- Reifsteck, E. J. (2011). 'The Relationship Between Athletic Identity And Physical Activity Levels After Retirement From Collegiate Sports'. The University of North Carolina at Greensboro.
- Rizzo, J. R., House, R. J. ve Lirtzman, S. I. (1970). 'Role Conflict and Ambiguity in Complex Organizations'. *Administrative Science Quarterly*, 15(2): 150-163.
- Ross, S. R. ve Shiner, K. J. (2008). 'Perspectives of Women College Athletes on Sport and Gender'. *Sex Roles*, 58(1-2): 40-57.
- Sandra L. B., (1974). 'The Measurement of Psychological Androgyny' *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2): 155-162
- Scanlan, T. K., Carpenter, P. J., Simons, J. P., Schmidt, G. W. ve Keeler, B. (1993). 'An Introduction to the Sport Commitment Model'. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 15(1): 1-15.
- Scott, D. ve Shafer, C. S. (2001). 'Recreational Specialization: A Critical Look at the Construct'. *Journal of Leisure Research*, 33(3): 319-343.
- Shafer, C. S. ve Scott, D. (2013). 'Dynamics of Progression in Mountain Bike Racing'. *Leisure Sciences*, 35(4): 353-364.
- Shamir, B. (1988). 'Commitment and Leisure'. *Sociological Perspectives*, 31(2): 238-258.
- Shamir, B. (1992). 'Some Correlates of Leisure Identity Salience: Three Exploratory Studies'. *Journal of Leisure Research*, 24(4): 301-323.
- Shaw, S. M. (1994). 'Gender, Leisure and Constraint: Towards a Framework for the Analysis of Women's Leisure'. *Journal of Leisure Research*, 26(1): 8-22.
- Shipway, R. ve Jones, I. (2007). 'Running Away from Home: Understanding Visitor Experiences and Behaviour at Sport Tourism Events'. *International Journal of Tourism Research*, 9(5): 373-383.
- Siyez, D. M. ve Yusupu, R. (2015). 'Üniversite Öğrencilerinde Kariyer Uyumluluğu ve Kariyer İyimserliğinin Cinsiyet Rolü Değişkenine Göre İncelenmesi'. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 17(1): 78-88.
- Spence, J. T. ve Helmreich, R. L. (1978). 'Masculinity and Femininity: Their Psychological Dimensions, Correlates, and Antecedents'. University of Texas Press.

- Stalp, M. C. (2006). 'Negotiating Time and Space for Serious Leisure: Quilting in the Modern US Home'. *Journal of Leisure Research*, 38(1): 104.
- Stebbins, R. A. (1982). 'Serious Leisure a Conceptual Statement'. *Sociological Perspectives*, 25(2): 251-272.
- Stebbins, R. A. (1992). *Amateurs, Professionals, And Serious Leisure*. McGill-Queen's Press-MQUP.
- Stets, J. E. (1995). 'Role Identities and Person Identities: Gender Identity, Mastery Identity, and Controlling One's Partner'. *Sociological Perspectives*, 38(2): 129-150.
- Stets, J. E. (1997). 'Status and Identity in Marital Interaction'. *Social Psychology Quarterly*, 60: 185-217.
- Stets, J. E. ve Biga, C. F. (2003). 'Bringing Identity Theory into Environmental Sociology'. *Sociological Theory*, 21(4): 398-423.
- Stets, J. E. ve Burke, P. J. (1996). 'Gender, Control, and Interaction'. *Social Psychology Quarterly*, 193-220.
- Stets, J. E. ve Burke, P. J. (2003). 'A Sociological Approach to Self and Identity'. *Handbook of Self and Identity*, 128-152.
- Street, S., Kimmel, E. B. ve Kromrey, J. D. (1995). 'Revisiting University Student Gender Role Perceptions'. *Sex Roles*, 33(3): 183-201.
- Stryker, S. (1968). 'Identity Salience And Role Performance: The Relevance of Symbolic Interaction Theory For Family Research'. *Journal of Marriage and the Family*, 558-564.
- Stryker, S. (1980). *Symbolic Interactionism: A Social Structural Version*. Menlo Park: Benjamin Cummings.
- Stryker, S. ve Burke, P. J. (2000). 'The Past, Present, and Future of an Identity Theory'. *Social Psychology Quarterly*, 284-297.
- Stryker, S. ve Serpe, R. T. (1982). *Commitment, Identity Salience, and Role Behavior: Theory and Research Example*. In W. Ickes & R. Kidd (Eds.), *Personality, Roles, and Social Behavior*. New York.
- Sullivan, H. S. (2013). *The Interpersonal Theory of Psychiatry*. Routledge, s. 219
- Tokarski, W. (2004). 'Sport of The Elderly'. *Kinesiology*, 36(1): 98-103.
- Turton, R., Goodwin, H. ve Meyer, C. (2017). 'Athletic Identity, Compulsive Exercise and Eating Psychopathology in Long-Distance Runners'. *Eating Behaviors*, 26: 129-132.
- Vatandaş, C. (2007). 'Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı'. *Sosyoloji Konferansları*, 35: 29-56.

- Yoder, D. G. (1997). 'A Model For Commodity Intensive Serious Leisure'. *Journal of Leisure Research*, 29(4): 407.
- Watt, S. K. ve Moore, J. L. (2001). 'Who Are Student Athletes?'. *New Directions for Student Services*, 93: 7-18.
- Wilson, F. R. ve Cook, E. P. (1984). 'Concurrent Validity of Four Androgyny Instruments'. *Sex Roles*, 11(9): 813-837.
- Witt, S. D. (1996). 'Traditional or Androgynous: An Analysis to Determine Gender Role Orientation of Basal Readers'. *Child Study Journal*, 26(4): 303-18.
- Wrisberg, C. A., Draper, M. V. ve Everett, J. J. (1988). 'Sex Role Orientations of Male and Female Collegiate Athletes from Selected Individual and Team Sports'. *Sex Roles*, 19(1-2): 81-90.

EK 1- KİŞİSEL BİLGİ FORMU VE SPORCU KİMLİĞİ ÖLÇEĞİ

Sayın Katılımcı;

Bu anket formu Tenis sporu yapan bireylerin cinsiyet rolleri, serbest zaman kimlikleri ve tenis sporuna katılımları ile ilişkisinin incelenmesine yönelik hazırlanmıştır. Elde edilen veriler sadece bu araştırma kapsamında kullanılacaktır. Vereceğiniz samimi cevaplarınız için teşekkür eder, saygılar sunarız.

Sinem PARLAKYILDIZ
Akdeniz Üniversitesi/BESYO

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Yaşınız:.....
2. Cinsiyetiniz: Kadın Erkek
3. Kaç yıldır düzenli olarak Tenis sporu yapıyorsunuz?
4. Haftada kaç gün Tenis oynuyorsunuz?
5. Haftada toplam kaç saat Tenis oynuyorsunuz?
6. Şu ana kadar Tenis sporunda almış olduğunuz dereceler nelerdir? (Tüm derecelerinizi lütfen yazınız).....
.....
.....
7. Son 1 yıl (12 ay) içerisinde katılmış olduğunuz Tenis turnuvalardaki maç sayınız kaçtır?

SPORCU KİMLİĞİ ÖLÇEĞİ

Aşağıda spora katılımınıza ilişkin bazı ifadeler yer almaktadır, lütfen her bir ifadeye katılıp katılmadığınızı maddelerin yanındaki sayıları daire içine alarak gösteriniz.

- Hiç Katılmıyorum (1)
Çoğunlukla Katılmıyorum (2)
Biraz Katılmıyorum (3)
Kararsızım (4)
Biraz Katılıyorum (5)
Çoğunlukla Katılıyorum (6)
Tamamen katılıyorum (7)

	Hiç Katılmıyorum	Çoğunlukla Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Çoğunlukla Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Kendimi bir sporcu olarak kabul ederim.	1	2	3	4	5	6	7
2. Sporla ilgili birçok hedefim var.	1	2	3	4	5	6	7
3. Arkadaşlarımdan birçoğu sporcudur.	1	2	3	4	5	6	7
4. Spor hayatımın en önemli parçasıdır.	1	2	3	4	5	6	7
5. Spor hakkında düşünmeye, herhangi bir şeyden daha çok zaman ayırıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
6. Sporda iyi performans göstermediğimde kendimi kötü hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
7. Sakatlınsaydım ve yarışmalara katılamasaydım çok mutsuz olurdu.	1	2	3	4	5	6	7

EK 2- BEM CİNSİYET ROLÜ ENVANTERİ

Aşağıdaki özelliklerin her birinin size tanımlama bakımından ne kadar uygun olduğunu düşününüz. Her özelliğin karşısına size uygunluğunu anlamına gelmek üzere numaralandırınız.

- 1- Hiç uygun değil
- 2- Genellikle uygun değil
- 3- Bazen uygun değil
- 4- Kararsızım
- 5- Bazen uygun
- 6- Genellikle uygun
- 7- Her zaman uygun

1. ağırbaşlı, ciddi.....	21. idealist.....
2. ailesine karşı sorumlu.....	22. incinmiş duyguları tamir etmeye istekli.....
3. anlayışlı.....	23. kaba dil kullanmayan
4. baskın, etkili.....	24. kadınsı.....
5. başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı.....	25. kendi ihtiyaçlarını savunan.....
6. boyun eğen.....	26. kendine güvenen.....
7. cana yakın.....	27. kuralcı, kati.....
8. cömert.....	28. lider gibi davranan.....
9. çocukları seven.....	29. mantıklı.....
10. duygularını açığa vurmeyen.....	30. merhametli.....
11. duygusal.....	31. namuslu.....
12. erkeksi.....	32. otoriter.....
13. etkileyici, güçlü.....	33. riski göze almaktan çekinmeyen.....
14. fedakar.....	34. sadık.....
15. girişken.....	35. saldırgan.....
16. gönül alan.....	36. sevecen.....
17. gözü pek.....	37. sıkılgan.....
18. haksızlığa karşı tavır alan.....	38. sözünde duran.....
19. duyarlı.....	39. tatlı dilli.....
20. hırslı.....	40. yumuşak, nazik.....

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Sinem PARLAKYILDIZ

Doğum Yeri - Tarihi: Diyarbakır – 09.04.1983

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Akdeniz Koleji, Antalya, 2001

Lisans Diploması : Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi
Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü. Ankara, 2006

Yüksek Lisans

Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon
Ana Bilim Dalı. Antalya, 2017

Tez Konusu : Tenis Oynayan Bireylerin Cinsiyet Rollerinin (Feminen/Maskülen),
Serbest Zaman Kimliklerinin ve Serbest Zaman Katılımlarının
İncelenmesi

Yabancı Dil : İngilizce

İş Denevimi

Çalıştığı Kurumlar : Antalya Büyükşehir Belediye Spor Kulübü

E-Posta : parlakyildizsinem@gmail.com